

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1919 kl. 9 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner rörande vissa med skatteköp av kronojord sammanhängande förhållanden.

Närvarande: herrar Dahl, von Sneidern, Ernst Lindblad, Jacob Larsson, Östberg, Hult, Alfred Petré^{*)}, Lindström, J. B. Johansson, Magnusson i Kalmar, Andersson i Knäppinge, Karlsson i Gasabäck, Hage^{*)}, Karlsson i Nynäshamn, Johansson i Vittinge och Svensson i Kompersmåla.

^{*)} Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom andra kammaren väckta, till lagutskotts behandling hänvisade motioner, nr 120 av herr *Hansson* i Rättvik, nr 183 av samme motionär och nr 241 av densamme ävensom herr *Karlsson* i Sandviken, i vilka motioner framstälts vissa yrkanden rörande med skatteköp av kronojord och förvärvandet av åborätt till sådan jord sammanhängande förhållanden.

I motionen nr 120 yrkar herr *Hansson* i Rättvik, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i ändamål, att det vid rekognitionsskogarnas försäljande till skatte i skattebrevet intagna förbehåll angående rekognitionshemmanens oskiljaktighet från det bruk, till vars understöd de skattesålts och detta i mening av bruksdrift, förklaras fortfarande effektivt och för skogarnas innehavare lagligen bindande, samt att förslag till lag i detta syfte måtte snarast möjligt för riksdagen framläggas.»

*Motionen
nr II : 120.*

Till stöd för dessa yrkanden anför motionären:

»Vid 1898 års riksdag väckte herr M. Unger i första kammaren motion därom, att riksdagen måtte besluta, att vad som vid skatteköp av

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 9 saml. 2 avd. 29 häft. (Nr 43.)

s. k. rekognitionshemman stadgats därom, att hemmanen alltid skola vara oskiljaktiga från de bruk, varunder de lyda, skulle upphöra att gälla.

Sedan motionen tillstyrkts av sammansatta stats- och lagutskottet under ordförandeskap av bruksägaren Ch. Lundeberg, bifölls den i båda kamrarna utan att någon debatt förekom. Det kan sättas i fråga, huruvida ej denna utgång kan tillskrivas den omständigheten, att den föreslagna lagändringen i kamrarna uppfattades som en formalitet utan egentlig betydelse.

Detta var dock så långt ifrån händelsen, att det sålunda av riksdagen genom ett förbiseende bifallna yrkandet tvärtom innebar befrielse för rekognitionshemmanens innehavare från skyldigheten att uppehålla en bruksdrift, vars framtida vidmakthållande dock var villkoret för rekognitionsskogarnas åtnjutande. I verkligheten innebar detta riksdagens beslut en statens gåva till rekognitionsskogarnas innehavare, som, i betraktande av skogarnas areal, väl torde kunna anslås till något hundratal millioner kronor. De anse sig nämligen nu, med stöd av detta riksdagens beslut, kunna fritt disponera över rekognitionsskogarna även därhän, att de kunna skilja dem från bruken och försälja dem till vem som helst, utan hänsyn till det i skatteköpebrevet intagna förbehåll, att rekognitionshemmanen alltid skulle bli oskiljaktiga från det bruk, varunder de skattesålts.

Ett sådant resultat av statens frikostighet mot bruksindustrien svarade dock ej mot statsmakternas avsikt med dessa skogsförläningar.

I enlighet med äldre samt av statsmakterna och myndigheterna allt hitintills hävdade uppfattningar hade riksdagens båda kamrar år 1886, på förslag av samma års statsutskott, fasthållit vid att bruksdriftens fortsättande eller oskiljaktigheten från bruken skulle fortfarande förbli det bestämda villkoret för rekognitionsskogarnas åtnjutande.

Då skogarnas innehavare sålunda år 1886 ej lyckades i sitt försök att förmå riksdagen efterskänka kronans rätt och omintetgöra syftet med kronodonationerna i fråga, förstod man att med desto större framgång hejra saken vid domstolarna med hjälp av jurister, vilka samtidigt voro intresserade i vissa bruksbolag.

Advokatfiskalen i kammarkollegium uttog nämligen år 1894 å kronans vägnar stämning å ett antal bruksägare med yrkande, att de skulle till kronans fria disposition avträda de för bruksdriftens behov skatteköpta rekognitionsskogarna, där bruken nedlagts. Denna åtgärd åstadkom en formlig organisation mot kronan av bruksägare och jurister i landet, med resultat att domstolarna efter därvid överenskomna grunder överallt ogillade

kronans talan. Därtill torde ock hava medverkat, att kronans talan vid domstolarna sköttes intresselöst och lamt.

Ena parten i målet visade sig sålunda kunna kullkasta en enig riksdags tydliga beslut. Det torde dock vara av vikt att tillse, att den ekonomiska lagstiftningsmakten till landets och befolkningens ofärd ej förlägges utaför riksdagen. I stället för att falla undan för bruksägarna och deras hjälpare, borde riksdagen med all kraft hävda statens rätt. Därmed gynnas också ett stort kulturintresse. Dessa stora vidder äro nämligen under nuvarande förhållanden avstängda för odling och bebyggande, under det att de under andra förhållanden skulle kunna bereda plats för tiotusentals strävsamma nybyggares hem.

Arealen av dessa till järnbrukens understöd skatteköpta rekognitionsskogar anses uppgå till i runt tal $1\frac{1}{2}$ million tunnland, största delen i Gävleborgs, Kopparbergs, Västmanlands, Örebro och Värmlands län.

Denna sak har sedan dess upprepade gånger motionsvis dragits inför riksdagens prövning. De under senare åren inom andra kammaren framburna motionerna i denna fråga ha av vederbörande utskott blivit avstyrkta under hänvisning till en av Kungl. Maj:t anbefalld utredning inom kammarkollegium. Sedan nu kollegium under februari månad 1913 i samband med infortrat yttrande angående åborättsutredningen avlämnat även ett yttrande angående rekognitionsskogarna, föreligger icke längre detta skäl för riksdagen att undanskjuta frågan. Den allmänna opinionen kräver, att något göres. Den nyss anbefallda åborättsutredningen avser icke heller, annat än indirekt, kronodonationerna till industrien eller kronans rätt till desamma. Anledning förefinnes dock, att i vissa delar ställa dessa utredningar i samband med varandra, i det att dels i vissa fall åbornas och kronans rätt sammanfalla, dels i andra fall åbornas rätt ej utan statens mellankomst kan hävdas.

Kronans bemödanden att genom jorddonationer understödja och uppmuntra bruksindustrien, har genom efterlåtenhet i fråga om därvid gjorda förbehåll och villkor blivit en misslyckad skyddspolitik. De gamla järnbruken ha i stor utsträckning nedlagts och raserats, varefter kronans f. d. jordegendomar försålts eller på annat sätt dragits undan ifrån sitt ursprungliga ändamål.

Den allra kraftigaste sporre till utveckling och återuppblomstring av denna industri ligger däri, att dessa villkor och förbehåll åter göras effektiva. Det kan sålunda långt ifrån sägas utgöra en obillighet mot industrien eller mot rekognitionsskogarnas innehavare, om dessa villkor och förbehåll,

liksom varje annat köpevillkor, fullföljas och upprätthållas. Det bör för dem vara en plikt att åter söka upprätta sina förfallna järnbruksanläggningar och hyttor. I sådana fall, där skogarnas innehavare icke skulle finnas hågade för bruksdrift, kunde en lämplig uppgörelse angående skogarnas återlämnade till kronan träffas.»

Motionen
nr II: 241.

I motionen nr 241 yrka herrar Hansson i Rättvik och Karlsson i Sandviken, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära *skyndsamma åtgärder* och förslag till riksdagen därom, att bolags förvärv av åborätt och skatteköp av kronojord måtte fortast möjligt förhindras och upphöra.

Till stöd för detta yrkande anföra motionärerna:

»I ett till kammarkollegium den 7 juli 1908 ingivet memorial hemställde kammaradvokatfiskalsämbetet, att, då det vore uppenbart, att antagande av bolag såsom åbo å kronojord icke överensstämde med syftet med kronojords upplåtande under åborätt, samt sådan upplåtelse åt bolag av jord inom de trakter, som avsåges i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906, strede mot denna lag, kollegium ville taga i övervägande, huruvida icke framställning borde göras hos Kungl. Maj:t, i syfte att till förtydligande av 1906 års lag uttryckligt dylikt förbud bleve utfärdat.

Häröver hördes Konungens befallningshavande i Kopparbergs län och de 5 norrländska länen.

Konungens befallningshavande i Västernorrlands län förklarade, att då vinnande av åborätt grundlade rätt till skatteomföring, varmed följde äganderätt, syntes det Konungens befallningshavande, som om förbud mot bolags inrymning i åborätt till kronojord i de delar av landet, varest 1906 års lag vore gällande, borde utverkas.

Konungens befallningshavande i Jämtlands län förordade bifall till advokatfiskalsämbetets framställning.

Konungens befallningshavande i Västerbottens län ansåg på anförda grunder, att 1906 års lag utsträcktes så, att förvärv av kronojord likställdes med förvärv av äganderätt till fast egendom.

Konungens befallningshavande i Norrbottens län yttrade, att då upptagande av nybyggen å kronojord medgavs och bestämmelser för deras besittande under åborätt meddelades, hade avsikten icke varit, att dylika nybyggen och kronohemman skulle besittas av bolag eller ens av personer, som icke själva bodde å nybyggena. Därefter utvecklar Konungens befallningshavande, att under första tiden sedan nybyggen börjat omläggas denna regel följts, men att under 1820- och 1830-talen även ägare av såg-

verk förskaffat sig nybyggen. Då emellertid förvärvande av åborätt blivit nästan likställt med förvärv av äganderätt, hade Konungens befallningshavande städse efter 1906 års lags tillkomst ansett, att bolag och föreningar varit lagligen förhindrade att göra ansökan om nybyggen och förvärva åborätt å kronohemman, varemot Konungens befallningshavande ansett sig på grund av nämnda lags bestämmelser vara skyldig meddela bolag och förening inrymning i och skatteomföring av kronojord, som förvärvats före lagens utfärdande, ävensom beträffande kronojord, som förut alltjämt innehafts av bolag och förening. För så vitt advokatfiskalsämbetets framställning åsyftade, att 1906 års lag skulle utsträckas att avse även förvärvande av besittningsrätt och äganderätt till kronojord, hade Konungens befallningshavande icke något att erinra mot ett dylikt förtydligande, men ansåge sig Konungens befallningshavande böra avstyrka framställningen, för så vitt den avsåge, att nu bestående och enligt Konungens befallningshavandes mening lagligen grundade rättigheter skulle upphävas.

I underdånig skrivelse den 16 oktober 1906 hemställde därpå kammarkollegium, huruvida det täcktes Kungl. Maj:t finna skäl vidtaga åtgärd för förtydligande av 1906 års lag, i syfte att vad däri stadgats skulle äga motsvarande tillämpning i fråga om förvärv av åborätt till kronojord, dock att sådan åborätt till kronojord, som redan före ikraftträdandet av den ifrågasatta lagändringen blivit av bolag eller förening, som avsåges i 1906 års lag, förvärvad, skulle lämnas oförkränt av lagändringen.

I anledning av denna underdåniga skrivelse utfärdades den 22 juni 1911 ett kungl. brev till kammarkollegium, vari erinras därom, att Kungl. Maj:t i regeringsrätten, i anledning av besvär av bolag, som av vederbörande myndighet förvägrats omföring till skatte av kronony bygge, varå av bolag förvärvats åborätt, genom utslag i särskilda fall med upphävande av kammarkollegii utslag beviljat sådan omföring till skatte. Sålunda hade regeringsrätten den 1 september 1910 på besvär av Nordiska Trävarubolaget i likvidation över kammarkollegii utslag den 29 december 1909 i fråga om skatteomföring av $\frac{1}{8}$ mantal N:o 1 Littelshed i Gellivare socken, enär bolaget, innan lagen den 4 maj 1906 trätt i kraft, fått åborätten till ifrågasvarande ny bygge å sig överlåten, förklarar, att vid sådant förhållande vad i nämnda lag stadgats ej utgjorde hinder för bolaget att, efter laga kraftvunnen införsel i nybygget och sedan föreskriven byggnads- och odlingskyldighet blivit fullgjord, få nybygget omfört till skatte, och har Kungl. Maj:t funnit den av kollegium gjorda framställningen icke till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Till belysning av ställningen i denna fråga må anföras regeringsrättens utslag den 7 april 1910 angående krononybygget $\frac{5}{64}$ mtl Kaennivare nr 1 i Jockmocks socken, å vilket Råneå A.B. den 2 maj 1900 erhållit åborätten på sig överlåten. Regeringsrätten uttalade, att intet hinder möter för bolag att antagas till åbo å kronohemman, till vilket bolag förvärvat åborätt, innan lagen 4 maj 1906 trädde i tillämpning.

Ett i viss mån kompletterande utslag föreligger av den 26 maj 1910 angående $\frac{1}{8}$ mtl Stavlund i Burträsk socken, å vilket Robertsfors A.B. den 23 oktober 1905 erhållit åborätten på sig upplåten. Regeringsrätten meddelade, att för bolag, som, innan lagen 4 maj 1906 trädde i tillämpning, fått åborätt till krononybygge å sig överlåten, möter, även om bolaget först efter det lagen börjat tillämpas blivit antaget till åbo, ej hinder att få nybygget omfört till skatte.

Genom dessa utslag har knappast full klarhet vunnits i vad som är huvudsaken och varom kammarkollegium genom sin skrivelse 1908 önskade klarhet, nämligen huruvida åborättigheter över huvud taget böra, eller icke böra, upplåtas åt bolag med hänsyn till 1906 års lag. Det torde kunna anses oavgjort, huru vederbörande myndigheter och regeringsrätten skulle besluta i t. ex. ett sådant fall, att antingen en åbo försålde sin åborätt till ett bolag, eller om ett bolag låte genom en sin arbetare anlägga ett nybygge och därpå hos vederbörande begärde inrymning som åbo. Det kan möjligen uppställas andra tänkta fall, däri de anförda med flera utslag icke lämna något prejudicierande besked.

Emellertid torde innebörden i benämningen åbo utan tvivel ifrån äldre tider varit, att därmed skulle avses en person, som själv bebodde och brukade sitt hemman. Detta utsäges också i kammar- och ekonomideputationens år 1723 avgivna yttrande angående skattehjälp. Det oaktat har ofta förekommit, att till exempel bruksägare begärde bliva antagna som »åbor» å kronohemman, ehuru de givetvis icke brukade eller bebodde hemmanen. I regel torde detta ha tillgått så, att de av den verkliga åbon förskaffade sig en överlåtelse av hans rätt för att därpå kunna få skattehjälp av kronan »som åbo», varigenom åbon förlorade såväl sin åborätt som den rätt till skattehjälp, han som sådan ägde.

Sålunda ha åborna Måns Svensson och Johan Persson i Mora, Skaraborgs län, den 18 februari 1784 överlåtit sina åborättigheter samt skattehjälpserättigheter till ägaren av Aspå-bruken, brukspatron J. D. Wahrendorff, som därpå själv förvärvade sig skatterättigheten av kronan. Liknande överlåtelser till J. D. Wahrendorff förekomma i något fall även i hemman

under Åkers styckebruk i Södermanland, varjämte sådana förekommit på flera andra bruksorter.

Som ett försök från riksdagens sida att på senare tider förhjälpa åbor å vanliga kronolägenheter att ernå skattehjälp må omnämnas, att riksdagen år 1906 efter motion av riksdagsmannen A. Andersson i Pettersberg beslöt att hos Kungl. Maj:t begära utredning, i syfte att kronan tillhöriga hemman och lägenheter, som kunna till skatte lösas, måtte utan erläggande av särskild köpeskilling förvärvas av den person, som därå innehade med skatteköpsrätt förenad besittning eller prövades därtill berättigad. Riksdagens skrivelse remitterades den 6 juli 1906 för utredning till kammarkollegium. Skrivelsen synes ännu icke föranlett någon kollegiets åtgärd. Med hänsyn till skatteköpeskillingarnas ringa belopp i jämförelse med övriga kostnader för ett skatteköp med alla därmed förenade formaliteter, nödiga handlingar och hänvändelser till olika myndigheter m. m. är den av riksdagen 1906 föreslagna åtgärden av ganska ringa praktisk betydelse.

Emellertid synes det vara oklart, huruvida bolag kunna beviljas åborrätt å kronojord eller ej. Uppenbart torde dock vara, att åborrättsinstitutet ej avsetts att utgöra omväg för sådana förvärv av fast egendom, som eljest äro i lag förbjudna.

Då förvärv av skattemannarätt till kronojord innebär sådant jordförvärv, som för de norrländska länens vidkommande förbjudes i lagen 4 maj 1906, varemot samma lag icke innehåller uttryckligt förbud för bolag eller förening att förvärva och vinna inrymning i åborrätt till kronojord, synes en inskränkning i bolags och förenings rätt till förvärv av åborrätt vara av behovet påkallad.

Huruvida en sådan inskränkning bör föranleda ett förtydligande av 1906 års lag eller ny lagstiftning, kan eventuellt anses behöva göras till föremål för särskild prövning.

Riksdagens andra kammare har upprepade gånger uttalat sig emot att skatteköp av kronojord beviljas åt bolag, men ännu kvarstår denna orättfärdighet. Sålunda pockar, som bekant är, Nävekvarns bolag i Södermanland på att få skatteköpa Tuna bergslags allmänning, *varvid 34 stycken åbors rätt skulle utplånas*, ehuru riksdagen förra året avslög en därom framlagd Kungl. proposition. För blott några få år sedan fick *Kopparberg-Hofors bolag skatteköp å en del kronolägenheter* i Gävleborgs län mot en köpeskilling av några få ören pr tunnland duglig mark. Och ännu kunna de administrativa myndigheterna inrymma bolag som »åbor» å kronolägenheter, varefter de äga rätt till skatteköp av samma kronolägenhet.»

I motionen nr 183 yrkar herr Hansson i Rättvik, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen därom, »att av bruksägare förvärvade skatterättigheter till hemman för brukens understöd måtte kunna av staten inlösas, i likhet med vad som sker med vissa frälseräntor, samt att fördrivna åbor därvid böra beredas möjligheter att i de fall, det anses fullt rättvist, erhålla åborätt eller tryggad besittningsrätt å samma hemman, samt att kungörelserna av den 27 juni 1887 och den 22 december 1898 måtte upphävas».

Till stöd för detta yrkande anföra motionärerna:

»På grund av ett Karl IX:es brev av den 16 december 1607, varigenom nybyggare på Vester Silvbergs kronoallmänning i Dalarne tillförsäkrades att för sig och sina efterkommande få njuta och behålla torpställen, som de uppröjde på allmänningen, hade därstädes anlagts ett stort antal hemman och torp. På 1700-talet överlämnades 25 av dessa hemman genom skatteköp till understöd åt Ludvika och Schisshyttans bruk, som då ägdes av en landshövding Cedererantz. Då bruket inom några år övergick till en greve Örnsköld, angrepos åborna med processer under yrkande, att de skulle avträda sina hemman till bruksägarna. Åborna försökte värja sig under hänvisning till nämnda kungliga brev. Högsta domstolen har också i några fall skyddat åborna. Men angreppen mot dem fortsattes med tydligt syfte att få alla de gamla åborna fördrivna. Från 1730- och 1740-talet och ända fram till 1900-talets början, eller i nära 200 år, ha dessa processer och tvister pågått, med resultat att endast ett av alla dessa hemman numera finnes kvar i åbornas händer. Åbon på detta hemman har med en otrolig energi lyckats försvara sig mot brukets upprepade angrepp. Senast har högsta domstolen år 1897 ogillat brukets yrkande på hans vräkande av hemmanet. Genom dessa förföljelser har bruksbolaget tillägnat sig alla åborättigheter å dessa hemman och lagt kronans hemman med full äganderätt under sig.

Genom denna brutala framfart har bolaget fått det dithän, att, även om bruket nedlades, skulle hemmanen stanna kvar i dess ägo, utan möjlighet för kronan att göra någon sin äganderätt till dem gällande.

Lagstiftarna ha dock avsett något helt annat, då bruksägarna tillätos att genom skatteköp tillägna sig rëntan av dessa hemman. Det belyses av exempel från Gustavsbergs kopparverk i Jämtland, Brattfors bruk i Värmland, Skeppsta i Södermanland samt några andra bruk, där åborna, sedan bruken nedlagts, av bruksägaren inlöst dennes skattemannarätt och därigenom bibehållits vid sina hemman som ägare. Detta för-

farande torde ostridigt ha stått i bästa överensstämmelse med lagstiftarnas avsikt vid dessa skatteköp. De ekonomiska förhållandena ha emellertid medfört undergång för åborna, vilket tillfört bruksägarna oerhörda vinster.

I andra delar av Dalarne ha stora områden på liknande sätt kommit i händerna på bruksbolagen. Så i Ore socken, där Dalfors bruk tilldelats hemman, som sedermera övergått till Ljusne—Voxna bruk.

Slutligen ha väldiga kronoskogar i form av rekognitionsskogar tilldelats bruk i flera delar av länet. Så i Hedemora, Söderbärke, By, Malingsbo, Norrbärke, Grangärde, Säter, Stora Skedvi, Svärdsjö och Sävnäs socknar. Ännu så sent som år 1878 ha flera betydande skatteköp beviljats åt Gravdals och Fredriksbergs bruk.

Ofta ha bönderna härvid berövats skogar, som byamännen under århundraden innehåft för husbehovsvirke och vedbrand. Så ha bönder i Hedemora socken på detta sätt frångått en stor skog, Skånmarken, med både fäbodställen och hägnader, vilken skog dessa bönder sedan urminnes tider använt till bete för sina kreatur och till skogsfång. Många av de hyttor, som tilldelats dessa skogar, ha sedan dess nedlagts, utan att kronan återfordrat skogarna.

I Svärdsjö socken finnes ett stort antal torp under Svartnäs bruk, vilka torp fallit under bruket, ehuru de till stor del uppodlats, medan skogarna ännu voro i kronans händer. Det är följderna av de skandalösa skatteköpen av rekognitionsskogarna, som på detta sätt göra sig påmint. Icke nog med att över 70 stora rekognitionsskogar på detta sätt donerats till bruk, vilka sedermera försvunnit, ofantliga mängder av torp och lägenheter ha vid dessa skatteköp fått gratis medfölja, varvid torpens innehavare förlorat allt vad de ägde, hus och hem och odlingar.

Vad de under bruk skatteköpta hemmanens åbor angår, har nyligen i ett särskilt yttrande av kammarrådet Klockhoff, bifogat kammarkollegii yttrande av den 28 oktober 1918 över åbokommitténs förslag till lag om åborätt å under bruk skatteköpta hemman, framlagts ett förslag, däri bland annat föreslås en lagstiftning, i syfte att åbon tvångsvis och med understöd av statsmedel måtte kunna förvärva äganderätten till hemmanet eller del därav, därvid det system, som kommit till uttryck i lagen om avlösning av vissa frälseräntor den 8 november 1912, borde i lämpliga delar tjäna till förebild.

Jag ansluter mig till de tankar som där framföras, så tillvida att förslaget om äganderätts förvärvande av åbon utbytes mot tryggad besittningsrätt.

Det finnes fall, där ett sådant förfarande har ännu starkare grund

för sig. Under vissa tider ha nämligen alla skatteköp å kronojord varit förbjudna. Så var fallet mellan år 1770 och 1789, men under denna tid kringgicks förbudet mot skatteköp på det sätt, att bruksägarna skaffade sig så kallad »immission» i kronohemman, medan åborna undanträngdes från hemmanen. Så skedde vid Åkers styckebruk i Södermanland, Kila-fors i Gävleborgs län m. fl. bruk. Dessa »immissioner» ha sedermera tillerkänts samma kraft som ett skatteköp, detta i tydlig strid mot författningarnas anda. På detta sätt ha åborna på hemmanen Tönsen och Gopan med flera i Hanebo socken, Gävleborgs län, blivit berövade sina hemman.

Höjden av orättfärdighet erbjuder emellertid den lagstiftning, varigenom bruksägare, som nedlagt bruksdriften, i strid med förordningen av den 11 december 1766 angående hemmanens återfallande till kronan vid brukens nedläggande, få behålla kronohemmanen, om de ha fördrivit åborna. Detta beror på en genom riksdagens förbiseende tillkommen kungörelse av den 27 juni 1887, genom vilken den nämnda förordningen av 1766 i verkligheten upphävts.

Det är på tid, att denna orättfärdiga kungörelse av 1887 upphäves.

Vid 1898 års riksdag väckte herr Unger i första kammaren motion därom, att det förbehåll om rekognitionsskogarnas oskiljaktighet från bruken, som införts i skatteköpebrevet, skulle upphöra att gälla. Genom ouppmärksamhet från riksdagens sida blev motionen bifallen, varpå kungörelse därom utfärdades den 22 december 1898.

Även denna kungörelse bör upphävas, varjämte åtgärder böra vidtagas för återställande av kronans rätt till dessa kronoskogar.»

Utskottet.

Utskottet har i den i 46 § riksdagsordningen föreskrivna ordning begärt utlåtanden över berörda motioner från kungl. kammarkollegium. De av kollegium i anledning därav avgivna yttranden ävensom vid desamma fogade protokollsutdrag samt avskrift av värderingsinstrument finnas såsom bilagor fogade vid utskottets utlåtande.

De af ifrågavarande motioner berörda slagen av kronojord torde tillhöra en av följande tre kategorier, nämligen *dels* krononybyggen i de nordliga länen, *dels* sådana kronans fastigheter, som avses i kungl. kungörelsen angående förändring uti dittills gällande stadganden i avseende å ordningen och sättet för vinnande av skattemannarätt till hemman och lägenheter av krononatur den 15 december 1848, särskilt s. k. under bruk skatteköpta

hemman, dels ock hemman, uppkomna efter skattläggning av de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna.

Med krononybyggen avses sådan jord, som i de norrländska länen av staten upplåtits för odling och bebyggande åt nybyggare med skyldighet för dem att på föreskrivet sätt odla och bebygga den upplåtta jorden men med rätt för nybyggaren, att, efter odlings- och nybyggnadsskyldigheternas fullgörande, genom s. k. skatteomföring få äganderätten till nybygget åt sig upplåten.

Under bruk skatteköpta hemman äro sådana hemman, vilka av bruk eller bergverk skatteköpts med begagnande av den förmånsrätt framför åbon till skatteköp, som tillerkänts bruken för de fall, att hemmanet var omistligt för bruket eller bergverket.

Med rekognitionshemman slutligen förstås sådana hemman, som uppkommit därigenom, att rekognitionsskogar — d. v. s. sådana kronan tillhöriga skogar, som anslagits till vissa bruk eller bergverk att av dem nyttjas mot årlig avgift eller rekognition — sedermera indelats till hemman och i den mån de befunnits för bruken eller bergverken behöfliga skattesålt till bruks- eller bergverksägarna. Å rekognitionshemman finnas icke åbor, d. v. s. brukare med åborätt, varmed förstås en till tiden oinskränkt ärtlig besittningsrätt, men kunna däremot finnas lägenhetshavare eller torpare med brukningsrätt av annat slag.

Vad av kammarkollegium beträffande de i fråga om nämnda slag av kronojord väckta spörsmålen anförts i dess avgivna utlåtanden, till vilka utskottet hänvisar såväl beträffande den historiska utvecklingen av ifrågasvarande institut som ock rörande de närmare detaljerna av kollegii framställning, torde i korthet kunna sammanfattas på följande sätt.

Kungl. kammarkollegium.

Vad först anginge den i motionen nr 241 väckta frågan om åtgärder till förhindrande av bolags förvärv av åborätt och skatteköp av kronojord, vore att iakttaga, att enligt gällande rättstillämpning den norrländska förbudslagen av den 4 maj 1906 torde få anses utgöra hinder mot förvärv efter lagens ikraftträdande av åborätt till krononybyggen, samt att de fall, då bolag på grund av tidigare förvärvad åborätt erhållit skattemannarätt till sådan jord, alltmera avtagit i antal, varför frågan i denna del numera syntes sakna praktisk betydelse. Ansökan av bolag om skatteköp av kronojord, som åsyftas i 1848 års berörda förordning, hade vidare icke förelegat annat än i rena undantagsfall. Bolags skattelösen av rekognitionsskogar torde slutligen hädanefter sannolikt ifrågakomma endast i ett fall, nämligen det av kollegium i dess utlåtande över motionen nr 120 berörda angående Tuna bergslags allmänning, vilket fall, enligt kollegium, måste behandlas och bedömas oberoende av skatteköpsökandens egen-

skap av bolag. Kollegium sammanfattar sin åsikt angående spörsmålet, huruvida bolag fortfarande må äga att genom skatteköp eller s. k. skatteomföring förvärva äganderätten till kronojord eller icke, sålunda, att frågan på grund av förhållandenas egen utveckling knappast längre ägde sådan praktisk betydelse, som skulle motivera en lagstiftningsåtgärd i motionens syfte.

En annan fråga vore, huruvida rätten att skatteköpa kronoegendom fortfarande över huvud borde bibehållas eller, om så funnes böra ske, huruvida de mer eller mindre ålderdomliga stadgandena om skatteköp icke borde överses och jämkas till bättre överensstämmelse med nu förhandenvarande ekonomiska och samhällliga förhållanden. Kollegium, som framhåller, att denna fråga torde falla utom motionärernas yrkanden, ingår dock på en utredning av densamma och anför i sådant avseende huvudsakligen följande. Det ursprungliga motivet för kronans skatteförsäljningar hade varit statsverkets penningbehov. Senare framträdde avsikten att genom skatteköpen främja landets jordbruk. Grunden för åbons skatteköpsrätt hade ansetts vara billigheten i att frukten av det nedlagda arbetet, som förhöjt jordens värde, borde tillkomma brukaren och hans släkt. Då grunden för skatteköpeskillingens bestämmande varit, att densamma skulle erläggas med vissa års — 10 eller 6 års — kronovärderingsräntor, vilka räntor på grund av penningvärdets fall endast kunde komma att uppgå till mycket ringa belopp, hade skatteköpen numera utvecklats till ett slags gåvoinstitut. Av denna orsak och då vidare vid skatteköp prövning icke kunde äga rum, huruvida dylik gåva vore befogad ur jordbrukets intresse, kunde på grund av förhållandenas utveckling skatteköpen för det närvarande knappast sägas tjäna något allmänt intresse. Gällande skatteköpsförfattningars höga ålder samt icke sällan oförutsedda konsekvenser kunde föranleda till att skatteköp komme att te sig för det allmänna rättsmedvetandet mycket litet tilltalande och innebära klar rättsförlust för kronan, som lätt kunde komma att utan rimligt vederlag bliva avhänd sin fasta egendom under omständigheter, vilka näppeligen stode i god överensstämmelse med modern rättsuppfattning. Kollegium ansåge därför en revision av gällande bestämmelser om skatteköp önskvärd och lämplig. För att denna revision icke skulle fullständigt förlora sitt ändamål, ansåge kollegium nödvändigt, att under tiden för denna revision skatteköpsrätten suspenderades. En sådan revision jämte en eventuell suspension tills vidare av rättigheten till skatteköp kunde enligt kollegii uppfattning genomföras utan att man därigenom kränkte bestående rättigheter eller billighetens kraf.

Beträffande skatteomföring av krononybyggen ansåge kollegium däremot, att inskränkningar eller förändringar i denna rätt icke kunde med iakttagande av i svensk lagstiftning gängse hänsyn till bestående rättigheter genomföras, vartill komme, att förändrade villkor vid dessa upplåtelse knappast kunde bliva av någon praktisk betydelse.

Vad särskilt anginge de i den ifrågakomna 1811 års författning avsedda rekognitionsskogarna, anför kollegium, att ehuru det sannolikt icke återstode några dylika skogar, beträffande vilka ansökning om skatteköp icke anhängiggjorts, kollegium ansåge, att nämnda författning, för den händelse, mot förmodan, krav skulle komma att jämlikt densamma framställas mot kronan, uttryckligen borde sättas ur kraft. Beträffande det enda fall, då ärende om skatteköp av kronojord enligt 1811 års författning för närvarande vore anhängigt, Tuna bergslags allmänning, anför kollegium efter en längre utredning angående ifrågavarande ärendes historiska gång, att då det vore att antaga, att den kommande skatteköpeskillingen komme att motsvara ifrågavarande hemmans fulla värde, det från kronans sida icke kunde anses föreligga något intresse ur fiskalisk synpunkt att inhibera köpet. Å hemmanen funnes emellertid 34 torp, av vilka ett betydligt antal bestått i nära 200 år, därav mycket lång tid i samma släkt, men vilka icke innehades med bättre rätt än den, som tillkomme arrendatorer i allmänhet, och vilka icke med gällande regler kunde undantagas från skatteköpet, och syntes det vara ett viktigt intresse, att icke dessa hem ödelades, utan deras besittare bereddes möjlighet att förvärva desamma med tryggad rätt. Kollegium ansåge fördenskull, att skatteköpsförfarandet i detta fall borde avbrytas, varvid dock sökanden borde av statsmedel erhålla ersättning för sina kostnader å ärendet.

Utskottet har efter granskning av förevarande motioner och kammarkollegii berörda utlåtanden ävensom av vad tidigare i dessa frågor förekommit hos riksdagen funnit sig kunna instämna i vad kammarkollegium anfört beträffande de av motionärerna framställda yrkandena.

Utskottet.

Vad först angår frågan om aktiebolags förvärv av åborätt till eller skatteköp av kronan tillhörig jord, har utskottet nämligen i likhet med kollegium funnit denna fråga numera vara av så ringa praktisk betydelse, att det icke synes lämpligt att vidtaga lagstiftningsåtgärd enbart i syfte att förhindra dylika förvärv.

Då utskottet funnit, att det i motionen nr 120 berörda s. k. oskiljaktighetsförbehållet vid skatteförsäljning av rekognitionshemman, vilket motionä-

ren ansett böra åter göras effektivt, med hänsyn till billiga krav på rätts-säkerhet icke rimligen numera kan göras gällande beträffande redan skatte-sålda hemman, och då nämnda förbehåll, även oberoende av 1898 års i motionen berörda förordning i ämnet, för närvarande torde vara utan betydelse för kronans rätt att kräva återgång av ett dylikt hemman, anser utskottet icke lämpligt att begära den av motionären önskade åtgärden.

Däremot har utskottet ansett frågan om revision av det svenska skatteköpsväsendet, sådant det för närvarande består och verkar, vara av den betydelsefulla och trängande art, att utskottet funnit sig böra till behandling upptaga nämnda fråga, även i den mån den får anses falla utom ramen av motionärernas yrkanden. Utskottet hyser i denna fråga en uppfattning, som i allt väsentligt överensstämmer med den av kammarkollegium i dess utlåtanden uttalade.

Det torde nämligen ur de av kollegium anförda synpunkterna vara uppenbart, att även om skatteköpsinstitutet vid dess upprättande icke stred mot grunderna för god statshushållning och var ändamålsenligt för de därmed avsedda syftena, detta icke kan anses gälla för närvarande, i allt fall icke i den form institutet enligt gällande ålderdomliga, ett flertal gånger ändrade bestämmelser för närvarande har. Stora förluster kunna tillskyndas kronan, utan att därigenom berättigade enskilda intressen på motsvarande sätt befrämjas, och kronan saknar fullständigt kontroll över att den sålda fastigheten kommer till lämplig användning och att befintliga åboars intressen iakttagas. Utskottet anser alltså, att en allmän revision bör företagas av gällande bestämmelser rörande skatteköp. Detta synes böra gälla såväl rekognitionshemman som hemman, vilka eljest äro underkastade skatteköpsmöjlighet. Ändamålet med en sådan revision, som alltså föreslås, synes böra vara att åstadkomma enhetliga, fullständiga regler rörande dispositionen över ifrågavarande slag av kronojord, varvid hänsyn bör tagas till moderna statsekonomiska och sociala synpunkter samt jämväl övervägas, huruvida de enskildes lösningsrätt bör i reviderad form bestå eller ersättas med andra regler för rättsförhållandets ordnande. Därvid synes böra iakttagas, att nu i vissa fall för åboar befintlig lösningsrätt icke rubbas på ett sätt, som strider mot nutida strävanden att stödja egnahemsbildning och jordkolonisation.

Då ett dylikt revisionsarbete sannolikt måste bliva jämförelsevis långvarigt, håller utskottet i likhet med kammarkollegium före, att, för undvikande av skatteköpens påskyndande i avsikt att undgå en kommande lag-

stiftning, gällande bestämmelser böra tillsvidare sättas ur tillämpning och skatteköpsförfarande därigenom förhindras eller uppehållas, dock att dylik suspension ej synes böra ifrågakomma, såvitt angår skatteomföring av krononybyggen.

En sådan suspension, för vilken lär krävas sammanstående beslut av Konungen och riksdagen, synes böra omfatta gällande författningar angående såväl skatteköp i allmänhet som av rekognitionshemmanen. Därest tillämpningen av de sistnämnda slags jord berörande författningarna tillsvidare skulle upphöra, skulle alltså jämväl det på prövning beroende skatteköpsförfarandet beträffande Tuna bergslags allmänning för närvarande avstanna. Därigenom främjas så till vida det syfte kammarkollegium torde velat vinna med sitt yrkande, att skatteköpsrätten till berörda allmänning skulle omedelbart upphävas, som allmänningen icke kommer att enligt nu gällande regler frångå kronan och det blir tillfälle att tillgodose de därå boende torparnes intresse att tillförsäkras tryggad rätt till deras hem.

I den mån de i berörda motioner framställda yrkandena icke falla under hemställan om en allmän revision av gällande bestämmelser å området, synas desamma icke böra föranleda till någon åtgärd. I detta avseende bör anmärkas, att framställning om upphävande av kungörelserna den 27 juni 1887 angående under bruk skatteköpta hemman och den 22 december 1898 om upphävande av oskiljaktighetsförbehållet vid skatteförsäljning av rekognitionsskogar torde, så vitt för närvarande låter sig göra, vara besvarad genom nämnda revisionsyrkande, samt att spörsmålet om åboarnas ställning, vilket jämväl i viss mån torde omfattas av samma hemställan av utskottet, varit föremål för vidlyftiga utredningar av den s. k. åbokommittén samt för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen med föranledande av förevarande motioner, nr 120, 183 och 241 i andra kammaren, måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av allmän och fullständig revision av gällande bestämmelser angående skatteköp, *dels ock* för sin del besluta, att tillämpning av sagda bestämmelser, i andra fall än så vitt angår skatteomföring av krononybyggen, tills vidare icke skall äga rum; samt

B) att berörda motioner, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Stockholm den 23 maj 1919.

På andra lagutskottets vägnar:

ADOLF DAHL.

Reservationer:

A) av herrar *Dahl*, *Hult* och *Svensson* i Kompersmåla, vilka yrkat, *dels* att utskottets hemställan under A) måtte lyda:

»att riksdagen med föranledande av förevarande motioner, nr 120, 183 och 241 i andra kammaren, måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av allmän och fullständig revision av gällande bestämmelser angående skatteköp, *dels ock* för sin del besluta, att tillämpning av sagda författningar, i andra fall än så vitt angår skatteomföring av krononybyggen ävensom skatteköp av Tuna bergslags allmänning, tills vidare icke skall äga rum»;

dels ock att motiveringen måtte sålunda ändras, att ur andra stycket å sid. 15 den del uteslutes, som börjar med orden: »Därest tillämpningen — — —», och ersättes med följande: »Från suspension synes dock böra undantagas skatteköpet av Tuna bergslags allmänning. Lika med minoriteten inom kammarkollegium håller utskottet före, att det ej kan anses vara överensstämmande med god rättsordning att efter det staten med till-

lämpning av gällande bestämmelser medverkat i förberedelserna till skatteköpets bringande till slut samt Kungl. Maj:t jämväl för sin del förlikningsvis godkänt en skatteköpeskilling, vida lägre än den, som numera ifrågasättes, nu återkalla de utfästelser, som i ärendet från statens sida förekommit. Emellertid synes för slutgiltigt ordnande av detta skatteköp böra förutsättas, att tillbörlig hänsyn toges till de å området inrymda lägenhets-havarnas intresse, så att lösningsrätt tillförsäkras de torpare, som under avsevärd tid innehaft sina lägenheter, i den mån detta ej skulle finnas ur skogsvårdssynpunkt synnerligt olägligt.»

B) av herrar *Östberg* och *Lindström*, vilka yrkat, *dels* att utskottets hemställan under A) måtte lyda:

»att riksdagen med föranledande av förevarande motioner, nr 120, 183 och 241 i andra kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av allmän och fullständig revision av gällande bestämmelser angående skatteköp»;

dels och att i överensstämmelse härmed de två första styckena å sid. 15 måtte utgå ur motiveringen.

C) av herrar *Lindblad*, *J. B. Johansson* och *Andersson* i Knäppinge, vilka anført:

»Då vid med hänsyn till denna frågas allvarliga inverkan på äganderättsförhållandena och kanske vittgående konsekvenser ej finna det lämpligt att på enskilda motionärers framställning nu fatta beslut om vare sig revision eller mer eller mindre långt gående suspension av gällande författningar angående skatteköp, och då även meningarna inom kammarkollegium hava gått i olika riktningar, hava vi ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å motionen.»

D) av herrar *Jakob Larsson*, *Magnusson* i Kalmar, *Karlsson* i Nynäshamn och *Johansson* i Vittinge, mot viss del av motiveringen.

Bilagor till Nr 43.

Bilaga A.

Kungl. Maj:t och rikets kammarkollegium.

Till riksdagens andra lagutskott.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till utskottet hänvisad motion (nr 120) har hemställts,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i ändamål, att det vid rekognitionsskogarnas försäljande till skatte i skattebrevens intagna förbehåll angående rekognitionsskogshemmanens oskiljaktighet från det bruk, till vars understöd de skattesålt, och detta i mening av bruksdrift, förklarar fortfarande effektivt och för skogarnes innehavare lagligen bindande samt att förslag i detta syfte måtte snarast möjligt för riksdagen framläggas.

Genom nådig remiss den 4 februari 1919 har kungl. kammarkollegium anbefallts avgiva och till utskottet inkomma med utlåtande i anledning av motionen; och får kungl. kollegium till åtlydnad av denna föreskrift anföra följande.

I underdånig skrivelse den 12 maj 1898 anmälde riksdagen, hurusom riksdagen för sin del beslutit, att vad som i fråga om skatteköp av så kallade rekognitionshemman stadgats därom, att hemmanen alltid skulle vara oskiljaktiga från de bruk, varunder de lydte, skulle upphöra att gälla, samt att 30 § av lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring den 27 juni 1896 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Genom denna lag göres ej ändring i vad om lotshemman av krono eller skatte natur är särskilt stadgat.»

Dessa frågor hade förekommit till överläggning inom riksdagen på grund av två inom första kammaren väckta motioner, därvid till stöd för förslaget om upphörande av giltigheten av berörda förbehåll anförts, bland annat, att sedan i kungl. kungörelsen angående användandet av de till bergverken och bruken upplättna rekognitionsskogar den 4 februari 1811 stadgats, att i de skattebrev, som kungl. kollegium hade att utfärda å de till hemman indelade och försålda dylika skogar, skulle intagas förbehåll, att hemmanen alltid skulle bliva oskiljaktiga från de bruk, varunder de lydte, samt rörande skatteköp av sådana hemman utfärdats flera författningar, vilka alla i avseende å nämnda förbehåll hänvisade till 1811

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 9 saml. 2 avd. 29 häft. (Bilagor till nr 43.) 1

års kungörelse, talan å kronans vägnar väckts mot åtskilliga ägare av rekognitionshemman, med påstående, att hemmanen, i följd därav att bruk nedlagts eller hemman skilts från bruk, skulle återfalla till kronan, men att högsta domstolen genom ett flertal den 8 juni 1897 meddelade domar förklarar, att återvinningsrätt i sådana fall icke ägde rum, och förty ogillat kronans talan. Frågan om bibehållande av ifrågavarande förbehåll hade därigenom fått en helt annan innebörd. Då det genom högsta domstolens beslut vore konstaterat, att *kronan* icke hade någon återvinningsrätt till hemmanen, hade den ur synpunkten av kronans fiskaliska intresse anförda grund för förbehållets bibehållande bortfallit. Avsikten med förbehållet torde allenast hava varit att i enlighet med de näringspolitiska åsikter, som vore gällande vid tiden för utfärdandet av ovan åberopade kungl. kungörelse, sörja för, att varje bruk skulle hava tillräckligt med skog i förhållande till den kvantitet järn eller andra produkter, som enligt de för bruket gällande privilegier finge där tillverkas. Sedan numera fullständig frihet införts i avseende å bergshantering, förefunnes naturligtvis icke skäl att ur denna synpunkt bibehålla omförmälda inskränkning. Vid sålunda anförda förhållanden syntes intet numera med fog kunna invändas mot att dessa hemman i förevarande hänseende likställdes med övriga under enskild äganderätt varande hemman. Visserligen skulle kunna ifrågasättas, huruvida icke inskränkingen borde anses hava bortfallit redan genom de angående bergshanteringens frigörande utfärdade författningar, men då förbehållet förutsatts såsom giltigt i förenämnda 1896 års lag, syntes trygghet icke förefinnas, att icke samma förbehåll kunde komma att anses fortfarande tillämpligt och kunna av någon *bruksägare* åberopas i ändamål att återvinna från bruket sålt hemman av ifrågavarande slag. Det syntes därför vara skäl att till undvikande av den rättsosäkerhet och de kostsamma rättegångar, som kunde av förbehållet vållas, meddela uttryckligt stadgande därom, att förbehållet skulle vara utan verkan.

I sin ovanberörda skrivelse yttrade riksdagen att då, i händelse bruksrörelsen blivit nedlagd vid bruk, under vilket rekognitionshemman lydde, eller om rekognitionshemman kommit i annans ägo än bruksägarens, kronan numera ansåges icke äga återvinningsrätt till hemmanet, och ifrågavarande bestämmelse om hemmanens oskiljaktighet från bruken således i detta hänseende icke ägde någon betydelse, samma bestämmelse borde upphöra att även i övriga avseenden äga giltighet, helst bibehållande av en sådan bestämmelse kunde genom den rådande osäkerheten angående äganderätten till rekognitionshemman framkalla anspråk och förvecklingar av flera slag, varför riksdagen velat bifalla motionen i denna del, samt att därav syntes följa, att lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring borde bliva gällande även i fråga om förevarande rekognitionshemman.

Kammar- och kommerskollegierna avgåvo med anledning av riksdagens berörda skrivelse infortrat gemensamt underdånigt utlåtande den 23 september 1898, och anförde kollegierna därvid följande. Den i skatteköpebrev angående rekognitionshemman på grund av 1811 års nådiga kungörelse införda bestämmelse därom, att det salugångna hemmanet skulle vara oskiljaktigt från det bruk, varunder det lydde, syntes visserligen numera vara utan all betydelse, varför kollegierna

emot upphörande av giltigheten av denna bestämmelse, så vitt endast *kronans rätt* vore i fråga, så mycket mindre hade något att erinra, som samma bestämmelse icke upptagits bland de av rikets ständer i underdånig skrivelse den 20 december 1809 angivna grunder för användandet av de till bergverken och bruken upplåtna rekognitionsskogar och dessutom syntes stå i strid med vad uti 2 § 1 kap. jordabalken, sådant detta lagrum lyder enligt nådiga förordningen den 1 maj 1810, förekomme därom, att säljare i köpeavhandling om jord och fastighet ej hädanefter finge förbehålla sig eller andra att få framdeles vinna egendomen åter; och skulle, ur synpunkten av kronans intresse, icke heller något vara att invända emot en förändring av 1896 års lag på sätt riksdagen för sin del beslutit. Men med hänsyn därtill att *ägare av bruk* kunde tänkas vilja framställa anspråk på återvinning av hemman, som med nu angivna förbehåll på sin tid köpts av brukets förre ägare, men sedermera i sin helhet eller till någon del skilts från bruket, borde åt de åsyftade lagbestämmelserna, i fall de ansåges vara av behovet påkallade, givas sådan avfattning, att deras tillämpning bleve inskränkt till sådana rättsförhållanden, som uppstått efter det den ifrågasatta lagförändringen trätt i kraft, och syntes därest denna åsikt vunne avseende, riksdagens förevarande beslut alltså icke kunna oförändrat godkännas. Slutligen framhöllo kollegierna, hurusom nödig följdriktighet syntes fordra att, för den händelse fråga om skatteköp i enlighet med föreskrifterna i nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 hädanefter skulle uppstå — i vilket avseende meddelades, att fråga om skatteköp av en del av Tunabergs allmänning i Södermanlands län för det dåvarande vore beroende på kammarkollegii prövning — ett förklarande meddelades, att vad författningarna innehölle därom, att oftanämnda förbehåll skulle intagas i skatteköpebrev, som kammarkollegium å hemman utfärdade, skulle upphöra att gälla.

Sedan därefter högsta domstolen, hörd i ännu, förklarar sig icke hava något att erinra mot riksdagens ifrågavarande framställning, utfärdades den 22 december 1898 kungl. förordningen om upphävande av rekognitionshemmans oskiljaktighet från de bruk varunder de lyda. I denna förordning fann Kungl. Maj:t gott i *överensstämmelse med riksdagens beslut* förordna, att vad i särskilda författningar funnes i fråga om skatteköp av så kallade rekognitionshemman föreskrivet därom, att hemmanen alltid skulle vara oskiljaktiga från de bruk, varunder de lydde, skulle upphöra att gälla; och skulle i följd därav förbehåll om sådana hemmans oskiljaktighet från bruken icke intagas i skatteköpebreven, som hädanefter utfärdades. 30 § i ovannämnda 1896 års lag om hemmanskyllning, jordavsöndring och ägostyckning, vilken ursprungligen hade följande lydelse: »Genom denna lag göres ej ändring i vad om lotshemman av krono eller skatte natur så ock sådana hemman, som enligt kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 äro oskiljaktigt förenade från de bruk varunder de lyda, är särskilt stadgat», erhöi genom lag den 30 december 1898 den lydelse riksdagen för sin del beslutat.

Den i förevarande motion gjorda hemställan synes avse ej mindre ett upphävande av förenämnda kungörelse den 22 december 1898 än även ett återställande av 30 § i 1896 års lag till sin ursprungliga lydelse. Huruvida därvid avses att reglera icke blott det rättsförhållande, som uppstår av hädanefter skeende skatteköp enligt bestämmelserna i 1811 års författning utan jämväl det som uppstår av tidigare avslutade sådana skatteköp, synes icke alldeles klart, men torde det senare vara åsyftat.

Att beträffande tidigare skattesålda rekognitionshemman genomföra en lagstiftning av nyss antydda innebörd lär emellertid innebära ett mot hittillsvarande svenska lagstiftningsgrundsatser stridande ingrepp i bestående och genom laga kraftvunna domar fastslagen rätt. Uppmärksammas bör nämligen, att enligt omförmälda 1897 års domar det i skatteköpebrevens intagna förbehållet i fråga befunnits icke vara giltigt, i följd varav den nu föreslagna lagstiftningen — under förutsättning att den skulle hava avseende även på tidigare skatteförsäljningar — komma att införa en dittills icke befintlig begränsning i de genom dessa skatteförsäljningar vunna rättigheterna. Ett dylikt ingrepp skulle därjämte kännas desto mera obilligt som det i många fall skulle komma att träffa helt andra personer och rättssubjekt än dem, som ursprungligen förvärvat skatterättigheten till hemmanen. En dylik lagstiftning, därest den i varje fall skulle befinnas vara lämplig eller nödvändig, faller för övrigt utom ramen för inom kungl. kollegii verksamhetsområde vunnen erfarenhet.

Vad däremot angår sådana skatteköp, som hädanefter komma att avslutas enligt bestämmelserna i 1811 års författning, finner kollegium, att effektiva bestämmelser i motionens syfte väl skulle stå i god överensstämmelse med det ändamål, man med ifrågavarande slag av skatteköp velat vinna, nämligen understöd åt bruksdriften. Därvid förekommer emellertid att, såsom framgår av det föregående, högsta domstolen icke erkänt laga verkan av i skatteköpebrevens författningsenligt gjorda förbehåll om hemmanens oskiljaktighet från de bruk, varunder de lydde, vadan ett allenast upphävande av 1898 års författning jämte återställande av 30 § i 1896 års lag till sin ursprungliga lydelse icke torde vara till fyllest, utan lär för vinnande av motionens syfte effektivare lagstiftningsåtgärder vara nödiga. Vid sådant förhållande och inför utsikten av en alldeles ny lagstiftning framställer sig emellertid frågan, huruvida de i 1811 års kungörelse angående användandet av de till bergverken och bruken upplätta rekognitionssockor medgivna skatteköp fortfarande kunna anses utgöra tidsenlig form för bruksdriftens understöd. Att denna fråga utan vidare kan besvaras med nej finner kungl. kollegium det vara överflödigt att närmare utveckla. I sitt denna dag till utskottet avgivna utlåtande angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av bolags förvärv av åborätt och skatteköp av kronojord anser sig kungl. kollegium hava påvisat, att en revision eller ett upphävande av skatteköpsförfattningarna icke kan anses innebära något ingrepp i bestående privat rätt. Skatteköpsrätten grundar icke något realisabelt rättsanspråk mot kronan. Försök att i domstolsväg få påstådda rättigheter till skatteköp prövade hava ständigt avvisats. Skatteköpsförfattningarna innebära, närmare sett, icke något annat än allmänna utfästelser från kronans sida att under givna förutsättningar

och på särskilt angivna villkor sälja fast egendom av visst slag. Formföreskriften i 1 kap. 2 § jordabalken har av domstolarna tolkats så strängt, att en skriftlig eller muntlig utfästelse att framdeles sälja fast egendom icke ansetts kunna stödja ett eventuellt skadeståndsanspråk, än mindre läggas till grund för något sakrättsligt anspråk på den fastighet utfästelsen avsett. Från billighets-synpunkt kunna icke heller med fog göras invändningar mot att från kronans sida göras inskränkningar eller ändringar i utfästelserna att under givna förutsättningar skattesälja fast egendom. Dessa utfästelser äro nämligen tillkomna under tider av helt andra samhällliga och ekonomiska förhållanden än de nuvarande. Ändringar i eller upphävande av gällande bestämmelser om skatteköp få icke heller anses mera stridande mot billighet än ett återkallande av varje annan utfästelse, som icke inom rimlig tidrymd kommit att fullbordas genom ett rättsligt bindande avtal. Bestämmelsen i 77 § regeringsformen av innehåll att odlingar eller odlingsbar mark å kronoskogarna må i vanlig ordning efter nuvarande eller framdeles blivande författningar kunna till skatte försäljas är heller icke så att förstå, som skulle därmed någon grundlagfäst rätt att skatteköpa vara tillförsäkrad dem, vilka innehava kronoegendom, varå skatteköp kan äga rum. Detta stadgande torde allenast avse att medgiva ett undantag från de i paragrafens första del givna eljest ovillkorliga konstitutionella föreskrifterna om förvaltningen av kronans fasta egendom.

Härmed är man inne på frågan om bibehållande överhuvud av skatteköpsrätten enligt 1811 års författning. För den händelse utskottet skulle finna sig oförhindrat att till behandling upptaga denna — till synes utanför motionens ram liggande fråga, — har kungl. kollegium ansett sig därutinnan böra anföra följande. Om efter vad nyss härövan utvecklats ett upphävande av 1811 års författning icke möter något hinder ur konstitutionell synpunkt och ej heller principiellt kan anses innefatta något ingrepp i bestående rättigheter eller kränka billighetens krav, framställer sig emellertid spörsmålet, huruvida en dylik åtgärd numera kan äga något praktiskt intresse eller eljest anses vara lämplig. Sakförhållandet skulle nämligen kunna vara, att samtliga de skogar, varå 1811 års författning är tillämplig, numera antingen redan blivit indelade och skattesålda eller ock frågan om deras skatteköp redan anhängiggjorts och föreligger i så framskridet skick, att ett ryggande från kronans sida av skatteförsäljningsanbudet tilläventyrs skulle framstå såsom mer eller mindre obilligt.

Huruvida ännu kvarstå enligt 1811 års författning skatteförsäljningsbara rekognitionsskogar, beträffande vilka ansökningar om skatteköp icke anhängiggjorts, där om saknar kungl. kollegium möjlighet att lämna någon fullt exakt upplysning. Kungl. kollegium ser sig allenast i stånd meddela att *sannolikt* så icke förhåller sig. Kungl. kollegium tillåter sig emellertid ifrågasätta, huruvida icke redan möjligheten av att numera ett skatteköpsanspråk skulle kunna framställas mot kronan med stöd av 1811 års författning borde föranleda, att densamma för dylikt fall uttryckligen sattes ur kraft.

Vad däremot angår frågan, huruvida hos vederbörande ämbetsmyndighet för det närvarande äro anhängiga ärenden om skatteköp enligt 1811 års författning, får kungl. kollegium till en början upplysa, att allenast ett sådant ärende för det närvarande är hos kungl. kollegium anhängigt, nämligen om skatteköp

under Tunabergs kopparverk av vissa genom skattläggning enligt berörda författning uppkomna hemman å Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län. Frågan i denna del blir följaktligen förenklad till den, huruvida billigheten fordrar att detta särskilda skatteköpsärende, därest skatteköp enligt 1811 års författning komma att upphöra, på grund av uttrycklig undantagsbestämmelse ändock må få fullföljas och slutligen prövas i nu gällande ordning. För denna frågas bedömande tillåter sig kungl. kollegium i största korthet erinra om vad som i ärendet förekommit, i vilket hänseende kollegium i övrigt ock hänvisar till det statsrådsprotokoll, som fogats vid Kungl. Maj:ts proposition (nr 356) till 1917 års riksdag, angående godkännande av förlikningsvis bestämd skatteköpskilling för hemman å omförmälda allmänning.

Genom utslag den 5 juli 1757 tillerkände bergskollegium delägarna i Tunabergs kopparverk, så länge det upprätthölls och på bergsvis dreves samt skogsunderstödet behövdes, nyttjanderätten till hela den allmänning, som — förutom en för Nävekvärns styckebruk avskild rekognitionsskog och vissa enskild person tillhöriga lägenheter — av ålder benämnts Tuna bergslags allmänning, varunder även innefattades viss vid gränsen till Östergötlands län belägen skogstrakt, att därav tillika med de därvarande oskattlagda torpen till kopparverkets drift och fortsättande sig betjäna, dock med rätt för de på allmanningen belägna skogslösa hemman och torp att därstädes efter utsynning erhålla skog till husbehov.

Efter ansökning av ägarna till nämnda kopparverk förklarade Kungl. Maj:t genom resolution den 30 maj 1879 dem berättigade att, i den ordning nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna utfärdade författningar föreskreve, efter skedd skattläggning till skatte lösa så stor del av allmanningen, som, sedan de till skogsfång därifrån berättigade hemman och lägenheter erhållit däremot svarande skogsmark, kunde vara för verkets behov erforderlig.

Vid den bergmästareundersökning, som i anledning härav förrättades under år 1885, funno förrättningsmännen, att all den skog, som sedan de i nyssnämnda nådiga brev omförmälda tilldelningar av skogsmark från allmanningen ägt rum, återstode eller 1,095 hektar 71,1 ar, borde anslås till kopparverket. Genom utslag den 26 februari 1889 gillade och till efterrättelse fastställde kammar- och kommerskollegierna de vid undersökningen vidtagna åtgärder, varefter den 14 juli 1894 upprättades förslag till skattläggning, enligt vilket det åt kopparverket bibehållna områdets torp och skogsägor skulle indelas under nedannämnda namn och hemmansnummer samt skattläggas sålunda, att hemmanet Hjälkhyttan nr 2 uppskattades till $\frac{7}{16}$ mantal, hemmanet Långbro nr 1 till $2\frac{7}{64}$ mantal, hemmanet Kungstorp nr 1 till $1\frac{1}{32}$ mantal samt hemmanet Kungshamn nr 1 till $\frac{15}{16}$ mantal. Sedan av kronan emellertid framställt yrkande att kopparverkets ägare måtte till kronans fria disposition avträda allmanningen blivit av Kungl. Maj:t genom dom den 19 mars 1908 ogillat, lät kungl. kammarkollegium genom utslag den 12 oktober 1908 vid berörda skattläggning bero, med iakttagande dock av vissa mot densamma framställda anmärkningar, samt fastställde de av ifrågavarande allmänningssdel uppkomna hemman till ovannämnda namn, nummer och mantal ävensom till vissa angivna räntor, varjämte kungl. kammar-

kollegium genom samma utslag förklarade att, sedan kopparverkets ägare, vilka anhållit att få till skatte lösa de genom skatteläggningen uppkomna hemmanen, å vederbörlig ort inbetalat stadgade skatteköpeskillingar, kungl. collegium ville på därom i behörig ordning gjord anmälan utfärda skattebrev å hemmanen.

Efter det Nävekvärns bruks aktiebolag såsom ägare av kopparverket i skrivelse den 27 april 1909 hos kungl. kammarkollegium anhållit om besked rörande rätta beloppen av skatteköpeskillingarna för ifrågavarande hemman samt meddelande om vad bolaget vidare hade att iakttaga för vinnande av skattemannarätt till desamma, beslöt kungl. collegium den 26 augusti 1909, att bolaget skulle meddelas det besked, att skatteköpeskillingen utgjorde, beräknad till sex års ränta efter kronovärde, för hemmanet Hjällhyttan nr 2 femtiotre kronor 8 öre, för hemmanet Långbro nr 1 tvåhundra femtiotre kronor 87 öre, för hemmanet Kungstorp nr 1 etthundratjugufem kronor 19 öre och för hemmanet Kungshamn nr 1 etthundratolv kronor 60 öre, vartill komme avgifter till Vadstena krigsmanshuskassa med 6 procent av skatteköpeskillingarna, samt att, i avseende å vad iakttagas borde för vinnande av skattemannarätt, vederbörande hade att ställa sig till efterrättelse vad nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 samt övriga om användande av de bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna utfärdade författningar därutinnan föreskreve.

Med skrivelse den 14 september 1909 överlämnade därefter Konungens befallningshavande i Södermanlands län till kungl. collegium ej mindre två levereringsreversal, utvisande, att bolaget den 13 september 1909 i riksbankens avdelningskontor i Nyköping insatt å statsverkets giroräkning skatteköpeskillingar för ifrågavarande hemman med tillhopa 544 kronor 74 öre jämte därå belöpande avgifter till Vadstena krigsmanshuskassa med 32 kronor 68 öre, än även ansökning av bolaget att erhålla skattebrev å hemmanen.

Genom utslag den 10 mars 1910 anmodade emellertid kungl. collegium, utan avseende å bolagets sistnämnda ansökning, såvitt densamma åsyftade att åt bolaget allenast mot de inlevererade beloppen, motsvarande 6 gånger kronovärdet av omförmälda hemmans genom skatteläggning bestämda grundräntor, förvärva skattemannarätt till hemmanen, Konungens befallningshavande att låta enligt nådiga förordningen den 19 september 1723, huru med de hemman och kronolägenheter, som till skatte försäljas, förhållas skall, samt nådiga brevet den 18 juni 1754, kungjort genom kungl. collegii cirkulär den 19 september 1754, anställa skattevärdering å hemmanen samt att jämte eget utlåtande till kammarkollegium insända skattevärderingsinstrument jämte övriga handlingar för den ytterligare åtgärd, som kunde på kungl. collegium ankomma.

Sedan bolaget hos Kungl. Maj:t anfört besvär över kungl. collegii nyssnämnda utslag under yrkande, att Kungl. Maj:t måtte med undanröjande av utslaget förklara bolaget hava fullgjort vad för erhållande av skattebrev å ifrågavarande hemman ålegat bolaget samt förty återförvisa ärendet till vederbörande myndighet med förstädigande att för bolaget utfärda de sökta skattebreven, fann regeringsrätten genom utslag den 23 mars 1912 ej skäl att göra ändring i det överklagade utslaget.

Därefter uttog bolaget stämning å Kungl. Maj:t och kronan vid Jönåkers

och Rönö tingslags häradsrätt och yrkade, att Kungl. Maj:t och kronan måtte förpliktas att för bolaget utfärda och till bolaget utlämna behöriga skattebrev å samma hemman.

Häradsrätten biföll på anförda skäl bolagets talan, men genom dom den 26 mars 1915 undanröjde Svea hovrätt häradsrättens utslag, enär i målet vore tvist om villkoren för skatteköp av omförmälda hemman, men tvist av sådan beskaffenhet icke tillhörde allmän domstols bedömande. Kungl. Maj:t i högsta domstolen har den 29 december 1917 fastställt hovrättens dom.

Med anledning av ovanberörda av kungl. kollegium den 10 mars 1910 meddelade och av Kungl. Maj:t den 23 mars 1912 fastställda utslag förordnade Kungl. Maj:ts befallningshavande den 30 maj 1912 kronofogden i Nyköpings fögderi att med biträde av häradsskrivaren i fögderiet, förste lantmätaren i länet och jägmästaren i reviret samt två nämndemän verkställa den anbefallda skattevärderingen, varefter och sedan på grund av mellankomna omständigheter värderingen icke kunnat före kronofogdetjänsternas indragning bringas till slut, landshövdingen i länet i kronofogdens ställe själv övertagit ärendets fortsatta handläggning. Med skrivelse den 10 mars innevarande år överlämnade skattevärderingsnämnden till Konungens befallningshavande instrument över förrättningen, de därvid förda protokollen samt övriga till ärendet hörande handlingar; varefter Konungens befallningshavande med översändande av samtliga handlingar i ärendet i skrivelse till kungl. kollegium den 27 i samma månad anförde följande:

»Värderingsmännen hava enhälligt föreslagit ett värde å själva marken av 145,543 kronor 68 öre, varifrån, likaledes enhälligt, medgivits avdrag med 7,990 kronor för vissa åbyggnader, och har länsstyrelsen icke något mot värderingen i denna del att erinra.

Beträffande däremot värdet å skogen hava olika meningar gjort sig gällande inom nämnden, i det flertalet stannat vid ett värde, som av jägmästaren i reviret åsatts vid värdering i september 1918, under det jägmästaren ansett värdet med hänsyn till sedermera inträdda ändrade konjunkturer böra höjas, på sätt i avgiven reservation närmare angivits. Då jägmästarens senaste värdering visar, att en del pris stigit och en del andra sjunkit, och då det torde vara omöjligt att vid en värdering sådan som denna följa prisförändringarna från dag till dag, samt de i september 1918 föreslagna och nu av nämndens flertal godtagna prisen torde få anses giva ett värde, som fullt uppgår till skogens verkliga värde vid uthålligt bruk, anser sig länsstyrelsen för sin del böra ansluta sig till det av nämnden i denna del antagna värdet 1,718,718 kronor.

Mot de härifrån medgivna avdragen 126,898 kronor för ränteförlust och 14,429 kronor för virke till nybyggnader och reparationer har länsstyrelsen ej heller något att erinra.

I fråga om avdraget för årliga utgifter till husbehovsvirke, skatter samt förvaltning och bevakning, sammanlagt 6,282 kronor, delar länsstyrelsen reservantens uppfattning, att kapitaliseringen bör ske efter en räntefot av 5 för hundra och avdraget alltså bestämmas till 125,640 kr.

Avdraget för kulturkostnader finner länsstyrelsen icke nog motiverat.

Med tillämpning av vad sålunda anförts kommer länsstyrelsen till följande värden:

marken	kronor	145.543: 68
skogen	»	1.718:718: —
		<hr/>
Summa kronor		1.864.261: 68,

varifrån skulle avgå ovan omförmälda

avdrag.....	kronor	7.990: —
	»	126.898: —
	»	14.429: —
	»	125.640: —
		<hr/>

eller tillhopa kronor 274.957: —,

då återstående sammanlagda värdet skulle bli 1.589.304 kronor 68 öre.

Vid erläggande av blivande skatteköpeskillning böra redan erlagda 544 kronor 74 öre få gå i avräkning, varjämte, om avgift till Vadstena krigsmanshuskassa skall utgå för hela köpeskillingen, erforderlig hänsyn till denna ytterligare utgift bör tagas vid skatteköpeskillingens slutliga fastställande.»

Emellertid och alltså innan högsta domstolen meddelat sin ovannämnda dom den 29 december 1917 hade Kungl. Maj:t i proposition den 4 maj 1917 på grund av förekomna omständigheter föreslagit riksdagen medgiva *ej mindre* att nu ifrågasvarande hemman finge till Nävekvärns bruks aktiebolag under skattemannarätt försäljas mot en förlikningsvis bestämd köpeskillning av 584.891 kronor 18 öre att av bolaget kontant gäldas den 2 januari 1918, då ifrågasvarande fastigheter finge av bolaget tillträdas, samt på de av föredragande departementschefen i övrigt tillstyrkta villkor, *än även* att den inflytande köpeskillingen finge användas till inköp för kronans räkning av skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

I anledning av ifrågasvarande proposition väcktes inom andra kammaren följande motioner, nämligen:

dels nr 485 av herr Hage, i vilken motion hemställdes, att riksdagen måtte besluta att avslå den kungl. propositionen under uttalande, att den måtte undergå omarbetning i den riktning, att lägenheterna måtte, vid försäljning till bolaget av egendomen i övrigt, fränkiljas och antingen försäljas till innehavarna eller under ständig besittning för dem och deras arvingar upplåtas, men under bägge alternativen på sådant sätt, att tillgång till nödig hushållsskog tillförsäkrades lägenhetshavarna;

dels nr 486 av herr Karlsson i Fjäl, varuti yrkades,

1) att vid försäljningen av ifrågasvarande hemman måtte för kronans räkning undantagas de i desamma ingående 34 torplägenheterna för att, antingen med äganderätt eller med stadgad åborätt, upplåtas till sina brukare,

2) att, för den händelse det i alternativ 1 gjorda yrkandet *ej* skulle av riksdagen bifallas, riksdagen måtte besluta, att torpen Långbro, Nystugan och Lilla Torskhult måtte undantagas från försäljningen för att med äganderätt eller stadgad åborätt upplåtas till nuvarande torpinnehavare;

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 9 saml. 2 avd. 29 häft. (Bilagor till nr 43.) 2

dels ock nr 491 av herr Lindhagen, vari hemställdes, att riksdagen ville

1) avslå propositionen nr 356 om Tuna bergslags allmännings skatteförsäljning och i samband därmed förklara, att 1879 års olaga administrativa förläning av skatteköpsrätt till densamma icke kunde av riksdagen godkännas; och

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att allmänningen måtte av statsverket omedelbart övertagas till förvaltning i överensstämmelse med bestämmelserna i 1898 års förordning om de till bergshanteringens understöd anslagna skogar, ävensom tillse, att de å allmänningen befintliga torp och jordbrukslägenheter bleve upplåtna under arrende på ett för vederbörande brukare rättvist och betryggande sätt.

Uti sitt häröver avgivna utlåtande, nr 95, hemställde jordbruksutskottet, 1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herr Hages ävensom herr Karlssons i Fjäl och herr Lindhagens ifrågasvarande motioner måtte medgiva *dels* att ifrågasvarande hemman med undantag av de till hemmanet Långbro nr 1 hörande torpen Långbro och Nystugan samt det till hemmanet Kungshamn nr 1 hörande torpet Lilla Torskhult med deras i skattelängden angivna områden finge till nämnda bolag under skattemannarätt försäljas mot en köpeskilling av 584,891 kronor 18 öre att av bolaget kontant gäldas den 2 januari 1918, då ifrågasvarande fastigheter finge av bolaget tillträdas samt i övrigt på de av föredragande departementschefen tillstyrkta villkor; *dels* att den inflytande köpeskillingen finge användas till inköp för kronans räkning av skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark, *dels ock* att förenämnda tre torp finge till de nuvarande innehavarna förytttras enligt de grunder, som gälla om egnahemsupplåtelser å kronodomäner; 2) att omfördälda motioner, i vad de icke blivit besvarade genom utskottets under punkt 1 gjorda hemställan, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid berörda utlåtande fogad *reservation* anförde herrar *Hamilton* m. fl., att de ansett, att utskottets motivering och hemställan bort hava följande lydelse:

»Sedan år 1913 står Tuna bergslags allmänning jämlikt föreskrift i kungl. förordningen angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar den 25 maj 1898 under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Skogens avkastning disponeras av Tunabergs kopparverks ägare såsom nyttjanderättsinnehavare för kopparverkets behov och till husbehovsvirke för de å allmänningen belägna torpen. Överskjutande avkastning försäljes, och inflytande belopp synas böra tillgodoföras statsverkets skogsmedel. Torpen å allmänningen utarrenderas numera av vederbörande överjägmästare och bolaget gemensamt och arrendebeloppen delas lika mellan kronan och bolaget.

Å allmänningen funnos vid dess skattläggning år 1894 34 torp, spridda runt om i skogsmarken.

Av de till utskottet överlämnade handlingarna i ärendet framgår, att innehavarna av 14 torplägenheter å allmänningen gjort framställningar, att deras torp måtte undantagas från försäljningen och upplåtas åt dem.

Dessa framställningar hava endast så till vida beaktats, att i överenskom-

melsen med bolaget intagits förbehåll, att nuvarande arrendatorer av torpen Långbro, Nystugan och Lilla Torskhult och deras eventuellt efterlevande hustrur skulle äga att under sin livstid kvarsitta odrivna å torpen.

Enligt departementschefens utsago sakna dessa framställningar allt rättsligt stöd. Billighetsskäl synas dock i varje fall synnerligen starkt tala för, att kronan, som nu går att avhända sig den sista allmänningsskog, som torde komma att försäljas enligt grunderna i kungl. kungörelsen den 4 februari 1811, i största möjliga utsträckning behjärtar innehavarnes å dessa torplägenheter intressen och söker bevara lägenheterna åt dem. Vad Kungl. Maj:t i sådant avseende föreslagit synes uppenbarligen vara otillfredsställande.

I avseende på nämnda tre torp föreligga, såsom i herr Karlssons i Fjäl motion framhålles, alldeles särskilda skäl för att söka bevara dem åt de släkter, som beträffande Lilla Torskhult sedan slutet av 1600-talet samt Långbro och Nystugan åtminstone från senare hälften av 1700-talet innehaft och brukat torpen.

Beträffande återstående torp föreligga visserligen ej så ömmande förhållanden. Men ej mindre än 5 av dessa hava innehafts av de nuvarande brukarna och deras förfäder i över 50 år och 4 i över 20 år. 3 torp hava innehafts av samma släkt i över 10 år och 13 under en tid mellan 2 och 8 år.

Kungl. Maj:t har enligt utskottets förmenande vid uppgörelsen med bolaget tagit allt för ringa hänsyn till torpinnehavarnas intresse att på ett eller annat sätt tryggas vid sina torp. Redan av denna anledning anser sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till propositionen, utan förmenar utskottet, att underhandlingar böra ånyo upptagas med bolaget i syfte att så många torp som möjligt och i främsta rummet torpen Långbro, Nystugan och Lilla Torskhult må undantagas från försäljningen för att under en eller annan form upplåtas till nuvarande innehavare. Därast detta skulle komma att medföra uppostringar för kronan, vilka icke stå i skäligt förhållande till de fördelar, som därmed avses, synas torpinnehavarna i varje fall böra vid en ny uppgörelse kunna beredas större trygghet vid sina torp än den rätt till odrivenhet, som nu föreslagits beträffande allenast tre torp.

Då utskottet således av nu anförda skäl anser sig ej kunna tillstyrka propositionen, saknar utskottet anledning att ingå i närmare prövning, huruvida den föreslagna köpeskillingen må anses skälig eller ej. Utskottet har dock fäst sin uppmärksamhet därpå, att från fastigheternas nettovärde avdragits det efter 4 % kapitaliserade värdet av de fastigheterna vid skatläggningen påförda grundräntor, eller ett belopp av 26,484 kronor 25 öre. Detta avdrag synes hava föranletts därav, att kronan vid liknande försäljningar före grundskatternas avskrivning medgivit sådana avdrag samt bolaget redan år 1879 och således före denna avskrivning berättigats skatteköpa allmanningen. Sedan dessa skatter numera fullt eftergivits, lära dylika avdrag ej skäligen böra ifrågakomma.

Beträffande det i punkt 1 av herr Lindhagens motion framställda förslaget rörande skatteköpsrätten till Tuna bergslags allmanning, så har utskottet med hänsyn till den knappa tid, som stått utskottet till buds vid behandlingen av

nu ifrågavarande motion, icke ansett sig kunna ingå på prövningen av detta spörsmål.

Under återopande av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

- 1) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej må av riksdagen bifallas;
- 2) att herr Hages ävensom herr Karlssons i Fjäl ifrågavarande motioner må anses besvarade genom utskottets under punkt 1 gjorda hemställan;
- 3) att herr Lindhagens motion, i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet i punkt 1 här ovan hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda».

Första kammaren biföll utskottets hemställan, varemot andra kammaren biföll ovan omförmälda reservation med den ändring att i mom. 3) av reservationernas hemställan närmast efter orden »hemställt, icke», insköttes orden »för närvarande», varjämte i fråga om motiveringen beslöts, att till sista stycket å sidan 25 i det tryckta utskottsutlåtandet med tillhörande reservation skulle fogas följande: »och bör därför även dessa spörsmål göras till föremål för allvarligt övertvägande vid ärendets eventuella förnyade omprövning».

Då kamrarna sålunda fattat stridiga beslut, kom alltså frågan att förfalla.

Av föregående redogörelse torde framgå, att ifrågavarande skatteköpsärende visserligen avser eu tillämpning av 1811 års författning, men att själva skatteköpsrätten grundar sig på den av Kungl. Maj:t den 30 maj 1879 gjorda utfästelsen att låta kopparverket med äganderätt förvärva den fasta egendom, varom här är fråga. Kungl. kollegii den 10 mars 1910 meddelade och av regeringsrätten den 23 mars 1912 fastställda utslag torde giva grundad anledning antaga, att den blivande köpeskillingen kommer att motsvara hemmanens fulla värde. Detta värde har av Konungens befallningshavande uppskattats till 1,589,304 kronor 68 öre, möjligen med avdrag av viss avgift till Vadstena krigsmanshuskassa. Härav följer, att nu ifrågasatta skatteköp till sin natur närmar sig ett vanligt privaträttsligt fastighetsköp och att från kronans sida icke kan anses föreligga något intresse ur fiskalisk synpunkt att inhibera köpet. Å andra sidan torde ett upphävande av skatteköpsrätten icke heller medföra någon, åtminstone direkt, ekonomisk förlust för bolaget, helst kopparverket fortfarande i kraft av 1908 års kungl. dom åtnjuter sin genom utslaget den 5 juli 1757 medgivna, visserligen genom kungl. förordningen den 27 maj 1898 reglerade, nyttjanderätt oförkränkt. Den förlust bolaget kan komma att lida genom upphävande av skatteköpsrätten måste sålunda tilläventyrs komma att inskränka sig till utebliven spekulationsvinst.

Av motiveringen till den av andra kammaren 1917 bifallna reservationen till jordbruksutskottets utlåtande framgår, att det mindre varit ett underkännande av den förlikningsvis föreslagna köpeskillingens belopp än intresset att från skatteköpet undantaga de 34 å hemmanen befintliga torpen, som legat till grund för andra kammarens förberörda beslut. Då, såvitt kungl. kollegium kunnat finna, intet förekommit, som vederlagt det i statsrådsprotokollet till 1917 års proposition påvisade förhållandet, att ifrågavarande 34 torpare icke hava annan rätt än den, som tillkommer arrendatorer i allmänhet, vågar kungl. kollegium antaga, att andra kammarens beslut grundar sig på billighetshänsyn beträffande nämnda

torpare och på motviljan att till bolaget överlåta ett så stort antal av ålder bestående hem.

Enligt kungl. kollegii uppfattning lämna icke vare sig nådiga brevet den 30 maj 1879 eller de på detta skatteköpsärende tillämpliga författningar något utrymme för ett behörigt iakttagande av nyssberörda intressen av i huvudsak social natur. Kungl. kollegium, som haft tillfälle taga del av ett på förekommen anledning av justitiekanslersämbetet till Kungl. Maj:ts avgivet utlåtande den 11 juli 1918 angående omfånget och beskaffenheten av den rätt, som staten kan äga till Tuna bergslags allmänning, har inhämtat, att justitiekanslersämbetet därvid uttalat den mening, att vederbörande myndighet skulle hava möjlighet att utan hänsyn till kopparverkets ägare disponera den torpen tillhörande mark på ett sätt, som bättre kunde överensstämma med det väsentliga i torparnas i ärendet framförda önskemål. Justitiekanslersämbetet har till stöd för denna uppfattning anfört, bland annat, följande: Såsom föremål för det i nådiga brevet den 30 maj 1879 medgivna skatteköp hade angivits hela den åt kopparverket bibehållna del av allmänningen. Med detta uttryck torde böra förstås den del av allmänningen, 1,095,711 hektar, som vid bergmästarundersökningen anslagits åt kopparverket. Handlingarna syntes dock stundom använda nyss angivna uttryck såsom avseende jämväl de 536,495 hektar skogsmark, som tilldelats de 34 torpen, ja till och med övriga ägor, som tillhöra dessa torp. Att tillägga uttrycket en så vidsträckt omfattning torde dock näppeligen kunna motiveras med ordalagen i Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1908; och icke heller övriga för justitiekanslersämbetet tillgängliga handlingar syntes med nödvändighet föranleda därtill. I ärendets nuvarande skick förefölle det därför justitiekanslersämbetet tvivelaktigt, huruvida kammarkollegium haft fog för det i utslaget den 12 oktober 1908 givna löftet att framdeles utfärda skattebrev å de genom skattläggningen uppkomna hemman, i vilka ju jämväl inginge samtliga torpen tillhöriga ägor.

Såvitt kungl. kollegium kunnat finna har justitiekanslersämbetet förbisett tvenne väsentliga omständigheter, vilka äro av beskaffenhet att fullständigt bortrycka grunden för ämbetets nyssberörda uppfattning. De 1,095,711 hektar skogsmark, som vid bergmästarundersökningen anslagits åt kopparverket såväl som de 536,495 hektar skogsmark, vilka tilldelats de 34 torpen, utgöra icke på marken utlagda arealer utan fastmer vissa belopp skogsmark av medelgod beskaffenhet reducerade till ovan angivna ytinnehåll och närmast motsvarande graderingssumman vid en laga skiftesförrättning. Kungl. brevet den 30 maj 1879 berättigar kopparverket att i den ordning kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de bruken och bergverken utfärdade författningar föreskriva efter skedd skattläggning lösa så stor del av allmänningen, som, sedan de till skogsfång berättigade hemman och lägenheter erhållit däremot svarande skogsmark, kunde vara för verkets behov erforderlig. Följaktligen skulle allmänningen indelas och skattläggas efter 1811 års och övriga densamma kompletterande författningar. Beträffande de å rekognitionsskogarna befintliga torp, vilka icke innehades under stubbe- och röjserätt, stadgas emellertid i 1811 års författning, att alla på skogarna för brukens räkning anlagda torp eller odlingar, de må vara skattlagda eller ej, skola anses såsom bruken oskiljaktigt tillhörande,

och bruksägaren tillerkännas rättighet, att vid skogens indelning i hemmantal uppå var och en av dem fördela lotterna efter vanlig metod samt för varje sådant torp, utom den för brukets behov anslagna skog, äga rätt till så stor myckenhet som erfordras till bränsle, byggnadstimmer och stängsel»; och anföres i samma författning vidare: »I följd härav bliva de på skogen underlagde och bruket förbehållna torp eller odlingar såsom bolstäder och stommar för de nya hemman, som av skogsmarken skola inrättas, och ankommer det på bruksägaren, vilken trakt eller del av skogen han vill hava varje odling anslagen för att med den utgöra ett särskilt hemman, och bör vad efter en sådan fördelning kommer att tillhöra vart och ett av de nya hemmanen med behöriga skiljemärken på marken och kartan till rättelse för framtiden utmärkas».

Genom 1757 års utslag hade till kopparverket upplåtits jämväl de å allmänningen varande oskattlagda torpen. Av de 34 torp, som ingått i de ifrågasvarande av allmänningen bildade hemmanen, hade 21 upptagits före allmänningens upplåtande till kopparverket. De övriga 13 torpen hava anlagts av kopparverket självt. Då alltså kopparverket ostridigt haft dispositionsrätt till samtliga dessa torp, torde icke kunna råda något tvivel därom, att desamma skulle i kraft av 1811 års författning jämte sina respektive skogsanslag och den del av allmänningen, som anslagits åt kopparverket, ingå i de hemman, vilka finge av verket skatteköpas. Är det sålunda uppenbart, att vederbörande myndigheter saknat befogenhet att undantaga torpen vid allmänningens indelning till hemman, följer därav, att myndigheterna jämväl sakna befogenhet att undantaga torpen vid själva skatteköpet. Om alltså bolaget fullföljer skatteköpet, kommer detsamma, därest annat icke kan frivilligt avtalas, att bliva ägare till ifrågasvarande 34 torp.

Under sådana omständigheter lär följaktligen föreligga en konflikt mellan å ena sidan bolagets intresse att tillgodogjuta den eventuella spekulationsvinst, som det genom 1879 års kungl. brev medgivna skatteköpet ställt i utsikt, och, å den andra, det allmänns intresse av att ett betydligt antal, sedan närmare 200 år bestående hem icke ödeläggas. Inför denna konflikt torde man icke böra lämna utan allt avseende det tvivel, som under behandlingen av 1917 års proposition kom till uttryck i riksdagen, huruvida 1879 års brev står i god överensstämmelse med 77 § regeringsformen.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter och då möjlighet alltid står öppen för bolaget, som med ifrågasvarande skatteköp uppenbarligen icke avser att tillgodose Tunabergs kopparverk, varest driften sedan årtionden varit nedlagd, har kungl. kollegium kommit till den övertygelsen, att övervägande skäl tala för att jämväl nu ifrågasatta skatteköp inhiberas.

Då emellertid billigheten kräver, att bolaget erhåller ersättning för de kostnader, som varit förenade med ansökningen om skatteköpet och densamma fullföljande, såsom exempelvis kostnaderna för allmänningens avmätning, undersökning av bergmästare, indelning och skattläggning ävensom för skattevärdering, torde sådan ersättning av statsmedel böra uttryckligen tillförsäkras bolaget. Då bestämmandet av ifrågasvarande ersättning tilläventyrs kommer att erbjuda vissa svårigheter, torde avgörandet härom lämpligen böra på sätt nedan föreslagits anförtros åt skiljemän.

På grund av det anförda och under ovan angivna förutsättning, att utskottet skulle finna hinder icke föreligga för frågans upptagande i anledning av motionen, får kungl. kollegium alltså föreslå utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion för sin del besluta, att skatteköp i den ordning kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna utfärdade författningar föreskriva hädanefter skola upphöra med iakttagande, att Nävekarvns bruks aktiebolag, som anhängiggjort och fullföljt ansökning att såsom ägare av Tunabergs kopparverk i nämnda ordning skatteköpa vissa genom skattläggning enligt berörda författning uppkomna hemman å Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län, må äga att av statsmedel utbekomma ersättning för de kostnader, som varit förenade med ansökningen och dess fullföljande, vilken ersättning i brist av åsämjande må på statsverkets bekostnad bestämmas genom tre skiljemän, av vilka Konungens befallningshavande må utse en, sökanden en och domaren i orten den tredje.

Remissakten ävensom avskrift av ovan omförmälda instrument av den 10 mars 1919 över skattevärdering å vissa genom skattläggning av Tuna bergslags allmänning uppkomna hemman¹⁾ överlämnas härmed och bifogas tillika protokollsutdrag, innefattande vid ärendets handläggning uttalad särskild mening.²⁾

Stockholm den 17 april 1919.

Hj. Nehrman.

Casten von Otter.

A. W. Dufwa.

P. R. Bergström.

Axel Klockhoff,
foredragande.

B. Kjerrman.

¹⁾ Se nedan bilaga C.

²⁾ » » » B.

Utdrag av Kungl. Maj:ts och rikets
kammarkollegii protokoll, hållet i Stockholm
den 17 april 1919.

Närvarande:

herr generaldirektören m. m. Nehrman,
» kammarrådet m. m. von Otter,
» » » Dufwa,
» » » Bergström och
» » Klockhoff,

Herr kammarrådet Klockhoff föredrog handlingarna till Kungl. Maj:ts remiss den 4 februari 1919 angående giltigheten av visst vid rekognitionsskogars försäljning till skatte gjort förbehåll; och beslöts skrivelse till riksdagens andra lagutskott av innehåll registraturet utvisar.

Herrar generaldirektören Nehrman och kammarrådet friherre von Otter förenade sig om följande yttrande:

»Pluralitetens mening i vad angår upphävande av skatteköpsrätten jämväl beträffande hemmanen å Tuna bergslags allmanning kunna vi icke biträda. Låt vara att ingen verklig rättsförlust därigenom skulle tillskyndas skatteköpsökanden. Men det synes knappast kunna vara med god rättsordning, än mindre med statens egen värdighet, överensstämmande att — efter det Tunabergs kopparverks ägare för lång tid sedan påkallat uppfyllandet av det från statens sida på sin tid givna löftet att till kopparverkets ägare skattesälja ifrågavarande fastigheter, och staten jämväl själv genom sina organ på olika sätt medverkat i förberedelserna för försäljningens bringande i verket — i ett slag helt överkorsa berörda utfästelse. Skulle emellertid Kungl. Maj:t och riksdagen anse det — i och för sig högeligen beaktansvärda — intresse, som egentligen här skulle skyddas, nämligen omsorgen om de å allmänningshemmanen befintliga torplägenheternas bevarande åt innehavarna, vara så starkt, att de nu uttalade betänkligheterna böra inför detta intresse vika, lärer man i allt fall ej böra gå längre än som må erfordras för tillgodoseende av samma intresse. Pluralitetens förslag skulle då, beträffande detta skatteköpsfall, modifieras därhän, att kopparverkets ägare, mot avstående av sin nyttjanderätt till berörda lägenheter med dithörande respektive skogsanslag, bibehålles vid förmånen att få, mot den efter skattevärdering i behörig ordning därför bestämda köpeskilling, till skatte lösa de skattlagda allmänningshemmanens områden i övrigt. Detta förutsätter emellertid ett föregående ägostyckningsförfarande».

In fidem:

B. Kjerrman.

Bilaga C.

Avskrift.

Instrument

över den av Konungens befallningshavande i Södermanlands län i skrivelse den 30 maj 1912 anbefallda skattevärderingen å de genom skattningsinstrumentet av Tuna bergslags allmänning uppkomna hemmanen $\frac{7}{16}$ mantal Hjälkhyttan nr 2 i Tuna socken samt $\frac{15}{16}$ mantal Kungshamn nr 1, $1\frac{1}{32}$ mantal Kungstorp nr 1 och $2\frac{7}{64}$ mantal Långbro nr 1 i Tunabergs socken, förrättad enligt Kungl. förordningen den 19 september 1723, huru med de hemman och kronolägenheter, som till skatte försäljas, förhållas skall, samt Kungl. brevet den 18 juni 1754, kungjort genom Kungl. kammarkollegii cirkulär den 19 september 1754.

I överensstämmelse med det av förste lantmätaren Gustaf Indebetou den 18 november 1918 upprättade, skattevärderingshandlingarna bilagda värderingsinstrumentet fastställer skattevärderingsnämnden för sin del värdet å *all mark*, tillhörande hemmanen $\frac{7}{16}$ mantal Hjälkhyttan nr 2 i Tuna socken samt $\frac{15}{16}$ mantal Kungshamn nr 1, $1\frac{1}{32}$ mantal Kungstorp nr 1 och $2\frac{7}{64}$ mantal Långbro nr 1 i Tunabergs socken till *145.543 kronor 68 öre*.

Vidkommande av Nävekvärns bruks aktiebolag påyrkade avdrag från markvärdet finner skattevärderingsnämnden, att det av bolaget framställda yrkandet, att värdet av de å nämnda hemman befintliga torp och lägenheter borde från dragas vid uppskattningen, icke kunna bifallas, varemot bolagets yrkande om avdrag för å torpen befintliga byggnader i sådan mån vinner nämndens bifall, att värdet å de efter Kungl. Maj:ts och Rikets Bergskollegii utslag den 5 juli 1757 uppförda åbyggnader skall avdragas från ovan angivna markvärde 145.543 kronor 68 öre; i följd varav och med ledning av de i besiktnings- och värderingsinstrumentet av den 15—17 juli 1912 angivna värden, som fastställts med fästat avseende å det förhållande, att virket till åbyggnaderna erhållits från rekognitionsskogen, bolaget medgives följande avdrag, nämligen för

torpet Nybygget	kronor	40: —
» Hagalund	»	500: —
» Johannisberg	»	500: —
» Hagstugan	»	1.500: —
» Gölstugan	»	600: —
» Enstaka	»	350: —
» Nystugan	»	450: —
» Eriksberg	»	1.000: —

Transport kronor 4.940: —

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 9 saml. 2 avd. 29 häft. (Bilagor till nr 43.) 3

	Transport kronor	4.940: —
torpet	Damstugan	» 500: —
»	Dammkärret.....	» 400: —
»	Bergmanstorp	» 500: —
»	Haglundstorp	» 550: —
»	Bråten eller Andreaborg	» 1.100: —
	<hr/>	
	eller tillhopa kronor	7.990: —

Med hänsyn till de för närvarande synnerligen fluktuerande priserna samt då skattevärderingsnämnden måste hava en fast utgångspunkt vid sin prissättning, fastställer skattevärderingsnämnden för sin del värdet å *ståndskogen* enligt det av jägmästaren Clas Häckner den 21 september 1918 upprättade uppskattningsinstrumentet till 1.718.718 kronor; men enär sistnämnda värde, som erhållits genom en med hänsyn till rådande prisläget företagen jämkning av 1913 års uppskattningsbelopp, rättvisligen icke kan godtagas, därest virkesprisen komma i ett väsentligen ändrat läge vid en tid, skattevärderingen kan komma att slutligen avgöras, bör detsamma därefter i sin ordning jämkas.

Beträffande av Nävekarvns bruks aktiebolag i denna del påyrkade avdrag, medgiver skattevärderingsnämnden

dels avdrag för ränteförlust under den successiva avverkningen av övermogen skog med 126.898 kronor, därvid beräknats en avverkningstid å 10 år, en ränteförlust å 3,27 % — då räntefoten i allmänna marknaden antagits till 5 % — samt virket till 800.000 kronors värde;

och dels avdrag för virke till nybyggnader och reparationer enligt jägmästaren Häckners förslag med 14.429 kronor.

Skattevärderingsnämnden finner, att årliga utgifterna för husbehovsvirke skäligen kunna beräknas till 2,552 kronor, för skatter till 1,230 kronor samt för förvaltning och bevakning till 2,500 kronor, i följd varav bolaget för nämnda utgifter, tillhopa 6.282 kronor, kapitaliserade efter 4 %, jämväl medgives avdrag med 157,050 kronor.

Med ledning av de i jägmästaren Häckners den 20 september 1913 upprättade uppskattningsinstrument angivna kostnadsbelopp samt med skälig hänsyn till nu rådande prisläget medgiver skattevärderingsnämnden avdrag för kulturkostnader efter avverkning med 30,000 kronor.

Härjämte medgives bolaget avdrag för den redan utbetalda skatteköpeskillingen 544 kronor 74 öre samt för den till Vadstena krigsmanshushuslagda avgiften 32 kronor 68 öre ävensom för den ytterligare avgift till nämnda kassa, som kan komma att erläggas för den förhöjda skatteköpeskillingen.

För rekognitionsrätten, för »förlust genom hinder i tillträdet» av hemmanen samt för kapitaliserade värdet av grundröntorna finner skattevärderingsnämnden skäligt ej medgiva avdrag.

Med tillämpning av de sålunda fattade besluten fastställer för sin del skattevärderingsnämnden förty skatteköpeskillingen för hemmanen $\frac{7}{16}$ mantal Hjälkhyttan nr 2 i Tuna socken samt $\frac{15}{16}$ mantal Kungshamn nr 1, $1\frac{1}{32}$ mantal Kungstorp nr 1 och $2\frac{7}{64}$ mantal Långbro nr 1 i Tunabergs socken till 1,527,317

kronor 26 öre, vilket belopp, därest ytterligare avgift till Vadstena krigsmanshuskassa kommer att erläggas, bör därmed minskas.

Undertecknad Häckner är från detta beslut av sådan skiljaktig mening, som framgår av i avskrift bilagda reservation.

De med skattevärderingen förenade kostnaderna, som Nävekarvns bruks aktiebolag har att gälda, uppgå för:

kronofogden L. Bökman	till kronor	125: 56
nämndemannen C. A. Eriksson	»	166: 13
nämndemannen K. I. Holmgren	»	299: 12
jägmästaren Clas Häckner	»	234: 56
förste lantmätaren Gustaf Indebetou	»	311: 52
häradsskrivaren Nils Ödman	»	55: 79

vartill kommer ersättning till nämndens sekreterare med 300 kronor samt för renskrivning med 41 kronor 5 öre. Nyköping den 10 mars 1919.

Skattevärderingsnämnden:

L. Reuterskiöld.

Clas Häckner.
Med reservation.

Gustaf Indebetou.

Nils Ödman.

C. A. Eriksson.

K. I. Holmgren.

/ Erland Dahm.

Avskrift.

Reservation,

avgiven av undertecknad jägmästare beträffande skatteköpsvärderingen av Tunabergs Kopparverks allmänning.

Vid värdesättningen bör, såsom jag ofta under värderingens gång framhållit, lagens föreskrifter rörande värderingsförfarandet följas. Enligt dessa skall värderingen ske så, att kronan får fulla värdet. Rekognitionsrättens innehavare har blott rätt, men ej skyldighet att skatteköpa. Befarar han fallande konjunkturen, kan han avstå från köpet och bibehålla sin rekognitionsrätt. Den princip, som således aldrig får släppas vid värderingen är den: kronan skall ha fulla värdet. Och det värde, som nämnden åsätter, bör helt naturligt avse tiden vid värderingens slutförande. Sker värderingen efter andra grunder, är den ej i överensstämmelse med lag.

Under de många år, 1912—1919, som värderingsarbetet med långa avbrott pågått, hava prisen växlat betydligt, i allmänhet stigit. Värderingsnämnden har

förklarar sig ej kunna nu begagna de pris, som förslagsvis uppställdes år 1913, utan anser sig böra taga i betraktande de ändrade prisförhållandena. Den har således höjt värdena å marken betydligt och även erkänt, att så bör ske med ståndskogsvärdena. I september förra året avgav jag förslag till prissättning. Professor Tor Jonson, som är biträde åt rekognitionsrättens innehavare, ansåg de av mig då åsatta prisen för höga. Under sådant förhållande ansåg sig nämnden böra hänskjuta tvisten i detta fall till vederbörande överjägmästares prövning. Denne förklarade i motsats till professor Jonson, att de sålunda föreslagna prisen voro för låga för pappersved och timmerskog. Ehuru således nämnden hänskjutit saken till en tredje sakkunnig, fäste den intet avseende vid dennes utlåtande, ehuru jag med siffror påvisade, att förvinterns försäljningar från allmänna skogen med jämförligt läge inom reviret lämnat betydligt högre värde än de här ifrågasatta. Om överjägmästarens yttrande gått i den riktningen, att han i likhet med professor Jonson ansett förslagsvärdena för höga, hade nämnden även då lämnat yttrandet utan avseende? Därom vet jag intet; men att inhämta överjägmästarens yttrande hade i så fall varit meningslöst.

Då nämnden frångått de förslagspris, som uppsattes 1913, har ju detta skett för att rätta sig bättre efter de under värderingens senare skede rådande förhållandena. Men att då, som nämnden vill göra, stanna vid förslagspris från september månad förra året, pris som både den av nämnden tillfrågade överjägmästaren och jag, båda opartiska och på området erfarna tjänstemän, förklarats vara för låga, anser jag så oriktigt, att jag måste reservera mig. Det rör ju här själva grunden för värderingen av det största värdeföremålet.

Värdet bör av nämnden sättas så nära i överensstämmelse med vid tiden för värderingens slutförande rådande förhållanden som möjligt. Nämnden själv ställer för övrigt i utsikt en omräkning av värdena, om dessa före skatteköpets slutförande skulle undergå väsentliga förändringar. I konsekvens härmed borde väl också nämnden rätta sig efter de priser, som bevisligen nu råda, och ej efter pris, som underkänts av de två ojäviga skogstjänstemän som hörts.

Bruttovärdet bör sättas som följer:

Marken enligt nämndens sista värdering 145,543: 68 kr.

Ståndskogen:

Timmerträd över 8".

109,219 kbm. à 15: — kr..... 1,638,285: — kr.

Props och pappersved

21,084 kbm. à 12: — kr. 253,008: — »

Vedskog av lövträd

8,505 kbm. à 5: — kr. 42,525: — »

D:o av barrträd

17,353 kbm. à 4: — kr..... 69,412: — »

198 har 1—30-årig 16,860: — »

Summa brutto 2,165,633: 68 kr.

Avgående poster:

Husens värde (utom virket).....	7,990: — kr.
Ränteförlust under 10-årig realisation av överårig skog	
$968,000 - \frac{968,000}{10} \times \frac{1.0327^{10} - 1}{0.0327 \times 1.0327^{10}}$	153,547: — »
Värdet av till byggnader och reparationer behövt virke, 1,164,6 kbm.....	14,429: — »

Årliga utgifter:

Skatter för 1,230 har à 1: — kr.	1,230: — kr.
Kostnad för förvaltning och be- vakning	2,500: — »
Årligt husbehovsvirke:	
206 kbm. timmervirke och 359 kbm. brännved o. dyl.....	6,436: — »

S:a 10,166: — kr.

som kapitaliserats efter 5 %..... 203,320: — kr. 379,286: — kr.

Återstår nettovärde 1,786,347: 68 kr.

Nämnden har begagnat en räntefot av 5 %, när ränteförlusten beräknats (1,73 % avgår för den beräknade tillväxten), men blott 4 %, när det gällt kapitalisering av årliga utgifter. Visserligen avser det senare avdraget en längre tid framåt, men då man lika litet känner förhållandena om tio år som senare och då man i alla fall frångår den vanliga, lägre skogsräntefoten, så anser jag det rättast att tillämpa 5 % räntefot även vid kapitaliseringen av de årliga avdragen.

För kulturkostnad har avdrag ej beräknats, då densamma grundlägger en ny produktion, som bör förränta sig i framtiden.

Nyköping den 6 mars 1919.

Clas Häckner.

Vidimeras:

Erland Dahm.

Skattevärderingsnämndens sekreterare.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

B. Kjerrman.

t. f. notarie i kungl. kammarkollegium.

Bilaga D.

Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegium.

Till riksdagens andra lagutskott.

Uti en av ledamoten av riksdagens andra kammare H. Hansson i Rättvik inom kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion (nr 183) har hemställts,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen därom, att av bruksägare förvärvade skatterättigheter till hemman för brukens understöd måtte kunna av staten inlösas i likhet med vad som sker med vissa frälseräntor, samt att fördrivna åbor därvid böra beredas möjligheter att i de fall det anses fullt rättvist erhålla åborätt eller tryggad besittningsrätt å samma hemman, samt

att kungörelserna av den 27 juni 1887 och den 22 december 1898 måtte upphävas.

Efter därom av utskottet gjord framställning har Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 4 februari 1919 anbefallt kungl. kammarkollegium att avgiva och till utskottet överlämna yttrande i anledning av motionen; och får kungl. kollegium till åtlydnad av denna föreskrift anföra följande.

Vidkommande till en början första delen av omförmälda hemställan framgår av motiveringen, att densamma avser att ansluta sig till en av undertecknad Klockhoff vid avgivande av kungl. kollegii underdåniga utlåtande den 18 oktober 1918 angående åbokommitténs förslag till lag om åborätt till under bruk skatteköpta hemman och lägenheter uttalad skiljaktig mening. Därvid yttrade Klockhoff, så vitt nu är fråga, att kungl. kollegium bort i sammanhang med nämnda utlåtande uttala sig för en lagstiftning i syfte att åbon tvångsvis och med understöd av statsmedel måtte kunna förvärva äganderätten till hemmanet, varvid det system, som kommit till uttryck i lagen om frälseräntor den 8 november 1912 torde kunna i tillämpliga delar tjäna till förebild. I överensstämmelse delvis med Klockhoffs mening framförde undertecknad Nehrman i fråga om det allmänna syftet med en lagstiftning på då ifrågavarande område följande erinran. Järnkontoret hade gjort uttalanden gående ut på att man i första rummet borde inrikta sig på försök att avveckla bestående — efter vad åbokommittén påvisat tämligen fåtaliga — åborätter å brukshemman genom förening av skatte- och åborätten, alternativt i åbons hand. Vad järnkontoret härutinnan anfört syntes i vissa delar särdeles beaktansvärt. I anslutning härtill ansåg Nehrman kungl. kollegium hava bort uttala sig för önskvärdheten av en lagstiftning i syfte att åbon skulle kunna vinna utbrytning av och med äganderätt förvärva så stor del av åbohemmanet, som svarade mot åborättens ekonomiska värde, eller, där sådant i särskilda fall befundes lämpligare, i utbyte mot åborätten undfå vederlag genom

äganderätt till annan jordägares fastighet eller del därav. Först i sammanhang med frågan om en lagstiftning i dylik riktning borde frågan om en sådan reglering av äborättsförhållandena, som förslaget avsåge, komma under lagstiftarens övervägande.

Av det anförda torde framgå, att, medan motionen avser ett befästande och vidmakthållande av åboinstitutet med den ändring allenast, att själva äganderätten till åbohemman skulle tillkomma kronan i stället för privat jordägare, utgå ovan omförmälda skiljaktiga meningar från den uppfattningen, att ifrågavarande institut, så vitt angår under bruk skatteköpta hemman och lägenheter, utgör en reliktt inom rättssystemet, och att intresset av institutets snara avveckling i denna del må vara värt understöd av en därpå inriktad lagstiftning.

Då kungl. kollegium för sin del ansluter sig till sistnämnda uppfattning, anser kollegium första delen av motionens hemställan icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande den senare delen av den i motionen gjorda hemställan eller att kungörelserna av den 27 juni 1887 och den 22 december 1898 måtte upphävas, får kungl. kollegium angående frågan om sistnämnda författnings upphävande hänvisa till sitt denna dag till utskottet avgivna yttrande i anledning av en av samma motionär väckt motion (nr 120) angående giltigheten av visst vid rekognitionsskogars försäljande till skatte gjort förbehåll.*) Vad vidare angår frågan om upphävande av kungl. kungörelsen den 27 juni 1887 får kungl. kollegium erinra, att genom nämnda författning förordnats, beträffande ägande- och dispositionsrätten till sådana under bruk skatteköpta hemman, till vilka bruksägaren från åbon inköpt åborätten, att bruksägaren skall vid skattemannarätten bibehållas, även i det fall att bruket nedlägges. Denna bestämmelse utgör allenast ett komplement till den i kungl. kungörelsen den 24 maj 1878 meddelade bestämmelsen, att bruksägaren är berättigad att överlåta sin skattemannarätt till under bruk skatteköpt hemman åt den, som å hemmanet innehar åborätt, med rättighet för denne att varda vid skattemannarätten bibehållen, även i det fall att bruket sedermera nedlägges.

Då de i 1887 och 1888 års författningar meddelade bestämmelser måste anses bidra till den, såsom kungl. kollegium i det föregående framhållit, önskvärda avvecklingen av åboinstitutet å under bruk skattesålda hemman, anser kungl. kollegium, att icke heller motionärens hemställan i denna del bör till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Protokollsutdrag, utvisande vid ärendets behandling uttalad skiljaktig mening bifogas. Stockholm den 17 april 1919.

Hj. Nehrman.

Casten von Otter.

A. W. Dufwa.

P. R. Bergström.

Axel Klockhoff,
föredragande.

/ B. Kjerrman.

*) Se ovan bilaga A.

Bilaga E.

Utdrag av Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegii protokoll, hållet i Stockholm den 17 april 1919.

Närvarande:

Herr generaldirektören m. m. Nehrman,
» kammarrådet m. m. friherre von Otter,
» » m. m. Dufwa,
» » m. m. Bergström samt
» » Klockhoff.

På föredragning av kammarrådet Klockhoff beslöts, såsom registraturet utvisar, utlåtande till riksdagens andra lagutskott angående beredande av möjlighet för staten att inlösa av bruksägare förvärvade skatterättigheter till hemman för brukens understöd m. m.

Från beslutet var kammarrådet Bergström skiljaktig och yttrade:

»För min del anser jag den omständigheten, att ifrågavarande institut utgör en relik i rättssystemet och att intresset av institutets snara avveckling må vara värt understöd av en därpå inriktad lagstiftning, icke stå i strid med förslaget om inlösen till staten av ifrågavarande slags hemman. Emellertid vidhåller och åberopar jag min särskilda mening vid i motionen omförmälda kollegii utlåtande av den 28 oktober 1918.»

In fidem:

B. Kjerrman.

Bilaga F.

Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegium.

Till riksdagens andra lagutskott.

I en inom andra kammaren väckt, till andra lagutskottet hänvisad motion (nr 241) har hemställts,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära skyndsamma åtgärder och förslag till riksdagen därom, att bolags förvärv av åborätt och skatteköp av kronojord må fortast möjligt förhindras och upphöra.

På framställning av utskottet har Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 4 februari 1919 anbefallt kungl. kammarkollegium att till utskottet avgiva utlåtande över motionen, och får kungl. kollegium till åtlydnad av denna föreskrift anföra följande.

Sedan under 1918 års riksdag ledamoten av andra kammaren A. Olsson i Ramsta erhållit kammarens tillstånd att till chefen för finansdepartementet få framställa, förutom andra, följande fråga: »Har herr statsrådet för avsikt att framlägga förslag för riksdagen om upphävande av bolags rätt till skatteköp och skatteomföring av kronojord och rekognitionsskogar?», och departementschefen anmodat kungl. kollegii advokatfiskalsämbete att däröver avgiva yttrande, avgav ämbetet sådant yttrande den 31 maj 1918. I detta yttrande anförde advokatfiskalsämbetet, såvitt nu är fråga, bland annat:

»Frågan om bolags rätt till förvärv av kronojord av beskaffenhet, som interpellanten synes avse, torde praktiskt taget beröra allenast endera av följande tre kategorier, nämligen *dels* förvärv av åbo- och skattemannarätt till krononybyggen i de nordliga länen, *dels* skatteköp av sådana kronans fastigheter, som avses i kungl. kungörelsen angående förändring uti dittills gällande stadganden i avseende å ordningen och sättet för vinnande av skattemannarätt till hemman och lägenheter av krononatur den 15 december 1848, *dels ock* skattelösen av hemman uppkomna efter skattläggning av de till bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna.

Frågan om bolags rätt till förvärv av åbo- och skattemannarätt till krononybyg-
Bihang till riksdagens protokoll 1919. 9 saml. 2 avd. 29 häft. (Bilagor till nr 43.) 4

gen bragtes på sin tid å bane av kammaradvokatfiskalsämbetet i ett till kungl. kammarkollegium den 7 juli 1908 ingivet memorial. Advokatfiskalsämbetet påpekade däri, att under de senare åren från Konungens befallningshavande i Norrbottens län till ämbetet inkommit ett avsevärt stort antal resolutioner, varigenom bolag i egenskap av åbo beviljats skattemannarätt till kronohemman på grund av fullgjorda byggnads- och odlingsskyldigheter. Enligt vad å advokatfiskalskontoret förda diaries utvisade, inkommo sålunda under åren 1902—1907 från Konungens befallningshavande i Norrbottens län dylika resolutioner till antal av respektive 17, 30, 11, 20, 46 och 28. Genom dessa resolutioner hade bolag erhållit skattemannarätt till jord om respektive $3 \frac{5}{8}$, $4 \frac{89}{512}$, $3 \frac{113}{256}$, $2 \frac{59}{64}$, $10 \frac{39}{256}$ och $6 \frac{9}{32}$ mantal. Jämväl i Västerbottens län hade under de senare åren, ehuru ej i så stor omfattning som i Norrbottens län, bolag i egenskap av åbo beviljats skattemannarätt till kronojord. Då det vore uppenbart, att antagande av bolag såsom åbo å kronojord icke överensstämde med syftet med kronojords upplåtande under åborätt, samt sådan upplåtelse åt bolag av jord inom de trakter, som avsåges i lagen den 4 maj 1906, tillika strede mot denna lag, hemställde advokatfiskalsämbetet, att kungl. kollegium ville taga i övervägande, huruvida icke framställning borde göras hos Kungl. Maj:t i syfte att till förtydligande av 1906 års lag uttryckligt förbud häremot bleve utfärdat.

Kungl. kollegium inhämtade häröver yttrande av Konungens befallningshavande i Kopparbergs län och de fem norrländska länen.

Med hänsyn till de olika meningar, som av Konungens befallningshavande i de skilda länen uttalades i fråga om bolags befogenhet att efter utfärdandet av 1906 års lag förvärva åborätt till kronojord inom de delar av riket, där nämnda lag vore gällande, hemställde kungl. kammarkollegium, som i likhet med advokatfiskalsämbetet och i ärendet hörda Konungens befallningshavande ansåg, att bolags förvärv av åborätt till kronojord icke överensstämde med åborättsinstitutets syfte och än mindre med grunderna för berörda lag, uti underdånig skrivelse den 16 oktober 1908, huruvida icke Kungl. Maj:t täcktes finna skäl vidtaga åtgärd för förtydligande av 1906 års lag, i syfte att vad däri stadgats skulle åga motsvarande tillämpning i fråga om förvärv av åborätt till kronojord. Ett bifall till denna hemställan skulle jämväl innebära, att sådan åborätt till kronojord, som redan före ikraftträdandet av den ifrågasatta lagändringen blivit förvärvad av bolag eller förening, som avsåges i 1906 års lag, skulle lämnas av lagändringen oförkränt. Men kollegium ansåge tillika, att detta rättsskydd borde göras så vidsträckt, att bolag eller förening icke förvägrades att, efter behörigt fullgörande av de med den redan förvärvade åborätten förbundna odlings- och byggnadsskyldigheter, även vinna skattemannarätt till den åbokesuttna kronojorden, en förmån, som nämligen redan i kraft av gällande författningar en gång blivit vederbörande tillförsäkrad. Vore 1906 års lag så att förstå, att den icke avsåge åborätt, men däremot skulle innefatta bestämt hinder för bolag eller förening att under angivna villkor jämväl vinna skattemannarätt till den jord, vartill åborätten hänförde sig, förefölle det ur nämnda synpunkt riktigt, att, även om förevarande framställning i övrigt icke skulle finnas föranleda någon åtgärd, lagen i varje fall modifierades därhän, att berörda hinder bleve undanröjt.

Denna framställning blev av Kungl. Maj:t företagen till avgörande den 22 juni 1911. Då hade emellertid redan på besvär, som över kungl. kammarkollegii utslag i

hithörande mål anförts såväl av vissa trävarubolag som av kammaradvokatfiskalsämbetet, regeringsrätten genom flera utslag, särskilt den 2 december 1909, den 7 april 1910 och den 26 maj 1910, skapat vissa prejudikat i frågan. Kungl. Maj:t åtnöjde sig därför i sitt svar å kungl. kollegii hemställan med att hänvisa till dessa regeringsrättens utslag och förklarade den gjorda framställningen icke till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Genom de nämnda utslagen av regeringsrätten fastlogs följande:

1. Hinder möter icke för bolag att, sedan föreskriven byggnads- och odlingskyldighet fullgjorts, få till skatte omfört krononybygge, då bolaget, innan förbudslagen trädde i tillämpning, fått åborätten till nybygget å sig överlåten och därå antagits till åbo.

2. Hinder möter icke för bolag att antagas till åbo å kronohemman, till vilket bolaget, innan förbudslagen trädde i tillämpning, förvärvat åborätt.

3. För bolag, som innan förbudslagen trädde i tillämpning, fått åborätten till krononybygge å sig överlåten, möter, även om bolaget först efter det lagen börjat tillämpas blivit antagen till åbo, ej hinder att få nybygget omfört till skatte. (Jämför sid. 33 ff. i den av landshövdingen Johan Widén på uppdrag av chefen för justitiedepartementet verkställda utredningen angående den norrländska förbudslagstiftningen och dess verkningar.)

Genom de ovan anförda prejudikaten har visserligen intet direkt utsagts om huruvida lagen den 4 maj 1906 skall anses gälla även förvärv av åborätt till krononybyggen. Sannolikt torde Kungl. Maj:t vid avlåtandet till kungl. kammarkollegium av sitt ovan omförmälda nådiga brev den 22 juni 1911 hava ansett, att genom den motivering, som i de särskilda målen av regeringsrätten anförts, åtminstone indirekt en dylik lagtolkning blivit fastslagen.

I syfte att fastställa, i vilken omfattning bolag, i vad avser tiden efter år 1907, tillerkänts rätt till skatteomföring av krononybyggen inom de län, där dylika förekomma, har advokatfiskalsämbetet företagit en granskning av härstädes förda diaries under sagda tid till och med år 1917. Resultatet av denna undersökning föreligger i här nedan införda tabell, utvisande *dels* antalet av för bolag meddelade skatteomföringsresolutioner under vart och ett av åren 1908—1917 ävensom det sammanlagda hemmantalet, dessa resolutioner avse, *dels ock* till jämförelse härmed antalet av *förensilda* utfärdade resolutioner rörande omföring till skatte av nybyggen eller nybyggesdelar. Till följd av i vissa fall ofullständiga uppgifter i ämbetets diaries ävensom i de handlingar i de särskilda skatteomföringsärendena, som varit för ämbetet tillgängliga, kunna de här nedan återgivna siffrorna icke göra anspråk å full exakthet men torde för det syfte, varom här är fråga, likväl vara tillfyllest.

Vad beträffar nedan återgivna siffror om bolags förvärv av krononybyggen i och genom beviljad skatteomföring torde till en början böra erinras, att, såvitt ämbetet kunnat utröna, samtliga dessa ärenden avsett fall, då åborätten förvärvats av bolaget före ikraftträdandet av norrlandslagen. I flertalet fall synes jämväl *åboinrymningen* för bolaget hava ägt rum före nämnda tidpunkt. Ansökningar från bolags sida till erhållande av åboinrymning och skatteomföring på grund av senare förvärv torde sålunda icke hava förekommit.

I full överensstämmelse med vad vid nyss angivna förhållande kunnat förväntas,

År	Skatteomföring av krononybyggen på grund av fullgjorda odlingsskyldigheter.		
	För bolag.		För enskilda.
	antal resol.	mantal.	antal resol.
1908	13	5	36
1909	26	3 $\frac{1}{2}$	27
1910	22	6 $\frac{2}{3}$	78
1911	18	4	53
1912	12	$\frac{7}{9}$	75
1913	3	$\frac{19}{84}$	39
1914	7	1 $\frac{6}{64}$	34
1915	4	$\frac{26}{82}$	23
1916	1	$\frac{2}{64}$	21
1917	—	—	33

utvisa siffrorna för de för bolag utfärdade skatteomföringsresolutionerna under nu ifrågasvarande tioårsperiod en ständig nedgång. Under det att dessa år 1919 utgjorde 26 hava de år 1916 nedgått till 1 medan år 1917 icke förekom någon.

Advokatfiskalämbetet finner sig äga skäl för antagandet, att frågan om bolags förvärv av skattemannarätt till krononybyggen numera saknar praktisk betydelse.

Vad härefter vidkommer skatteköp av sådan kronojord, som äsyftas i ovannämnda nådiga kungörelse den 15 december 1848, äro visserligen icke för ämbetet tillgängliga några exakta uppgifter om, i vilken omfattning dylika skatteköp av bolag under senare tider förekommit. Den erfarenhet, som vunnits hos advokatfiskalsämbetet, som, i allt fall under senare år, haft att taga befattning med samtliga inom landet beviljade skatteköp av ifrågasvarande slag, giver emellertid vid handen, att bolag såsom sökande till skattelösen av sådan kronojord icke förelegat annat än i rena undantagsfall. Förklaringen härtill må väl sökas icke blott i den omständigheten, att de här berörda av enskilda disponerade hemman och lägenheter av krono natur, huvudsakligen spridda i södra och mellersta Sverige, på grund av läge och beskaffenhet äro för bolagen mindre begärliga, utan fastmer däri att, då skattemannarätten till kronojord av ifrågasvarande slag kan av den till äboskapet berättigade förvärfvas utan fullgörande av vissa föreskrivna odlingsskyldigheter m. m., blott mot inleverering av den fastställda obetydliga skatteköpeskillingen, det å fastigheten eventuellt spekulerande bolaget saknar anledning att underkasta sig åboinrymning utan lärer i stället i regel föredraga att avvakta, att skattemannarätten av säljaren förvärfvas.

Beträffande slutligen bolags skattelösen av rekognitionsskog torde här vara tillfyllest omnämna, hurusom, på sätt ock jordbruksutskottet i sitt av interpellanten åberopade utlåtande erinrat, Tuna bergslags allmänning lärer vara den sista allmänningsskog, vars försäljning — enligt grunderna för kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 — ifrågakommer.»

För egen del får kungl. kollegium anföra följande.

Motionärerna hava i motiveringen till sin framställning även vidrört frågan om skatteköp av en del av Tuna bergslags allmänning. Kungl. kollegium tillåter sig i anledning därav endast erinra, hurusom i avseende å denna, för närvarande aktuella fråga föreliggande säregna omständigheter, som jämte själva det läge, vari frågan befinner sig, föranleda därtill, att fallet måste behandlas och bedömas oberoende av skatteköpssökandens egenskap av bolag.

Beträffande den förevarande frågan i dess allmänhet torde av vad advokatfiskals-ämbetet anført framgå, att spörsmålet, huruvida *bolag* må äga att genom skatteköp eller s. k. skatteomföring förvärva äganderätten till kronojord eller icke, genom förhållandenas egen utveckling knappast längre äger sådan praktisk betydelse, som skulle motivera en lagstiftningsåtgärd i motionens syfte.

En annan fråga är den, huruvida rätten att skatteköpa kronoegendom fortfarande överhuvud bör bibehållas eller om så finnes böra ske, huruvida de mer eller mindre ålderdomliga stadgandena om skatteköp icke böra överses och jämkas till bättre överensstämmelse med nu förhandenvarande ekonomiska och samhälleliga förhållanden. För den händelse utskottet skulle finna sig oförhindrat att till behandling upptaga denna — till synes utanför motionens ram liggande — fråga, har kungl. kollegium ansett sig böra därutinnan anföra följande.

Kungl. kollegium, som icke har för avsikt att nu lämna någon uttömmande redogörelse för skatteköpsverkets uppkomst och historia, vill allenast hava erinrat, att gällande huvudstadganden om skatteköp återfinnas i en närmare 200-årig författning eller i kungl. förordningen den 19 september 1723, huru med de hemman och kronolägenheter, som till skatte försäljas, förhållas skall. I denna författning finnes närmare angivet dels vilka kategorier av kronans fasta egendom kunna bliva föremål för skatteköp och dels själva skatteköpsproceduren, innefattande bland annat grunderna för skatteköpeskillingens bestämmande. Skatteköpeskillingen skulle bestämmas efter värdering och fick ej sättas lägre än till sex års sammanlagda ränta, beräknad efter den ränta, som var i kronans räkenskaper hemmanet påförd eller räntans kronovärde. Rätten att skatteköpa är principiellt tillerkänd åbon med undantag endast för de fall, att hemmanet antingen är omistligt för bruk eller bergverk eller ock utgör augmentshemman, som länder rusthåll till styrka, då i förra fallet bruksägaren och i senare fallet rusthållaren äger företrädesrätt till skatteköpet. Vad särskilt angår skatteköpeskillingen påbjöds genom kungl. brevet den 18 juni 1754, att, då kronans rätt vid skattevärderingar icke alltid tillbörligen iakttagits, vederbörande vid skattevärderingen å kronolägenheter alltid skulle därmed nagelfara och enligt 1723 års förordning om skatteköp efter egendomens egentliga och rätta värde så proportionera och utsätta köpeskillingen därå, att kronan finge fullt genfullo. Härför skulle värderingsmännen vara Kungl. Maj:t och rikets ständer ansvariga. — Den utveckling, som härefter följde, visade emellertid, att föreskriften i 1754 års brev att vid skatteköpen noga iakttaga kronans rätt beträffande skatteköpeskillingens belopp icke upprätthölls. I följd härav stadgades genom beslut vid 1770 års riksdag vissa inskränkningar i skatteköpsrätten, varefter genom kungl. brevet den 28 september 1773 förordnades, att med alla skatteköp skulle tillsvidare innehållas. Emellertid blev genom kungl. förordningen den 21 februari 1789 skatteköpsförordningen av den 19 september 1723

till alla delar återupplivad. Vid 1792 års riksdag anhöll allmogen, att kronohemmans åbor i Sverige i allmänhet måtte tillåtas att köpa sina hemman till skatte utan föregående värdering och annan omgång än att de erlade åtta års ränta efter kronovärde. I nådigt brev den 10 oktober 1793, kungjort av kungl. collegium den 29 i samma månad, meddelade Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t vid övervägandet av denna ansöknings funnit, att ehuru genom själva skatteköpsförordningen och kungl. brevet den 18 juni 1754 vore påbjudet, att värderingarna borde så verkställas, att kronan för lägenheten finge fulla värdet, erfarenheten dock visat, att sådant aldrig skett eller annorlunda kunde ske än att antingen lägenheten försålles på auktion till den mestbjudande eller ock därför betaltes vad skattehemman man och man emellan gällde. Kungl. Maj:t hade likväl icke desto mindre velat förutna allmogen befrielse från de dittills brukliga och med många omgångar, tidsspillan, kostnader och besvär förknippade skattevärderingarna samt medgiva att allmogen i deras ställe dädanefter icke mera utgäve, än vad den dittills betalt uti köpeskillning och andra därifrån oskiljaktiga omkostnader såsom värderingsmännens förplägning, skjutsande och betalande, tingsbevisets lösande och försummade dagsverken, Då dessa kostnader tillika med själva löseskillningen hade funnits överhuvud minst gå till tio års kronovärderingsräntor, medgäve Kungl. Maj:t alltså, att dessa skulle bliva lösningspriset i Sverige, dock på det sätt att å ena sidan landshövdingen, ifall han funne en eller annan lägenhet vara mera värd, då därå skulle låta anställa värdering till bevakande av kronans rätt och, å den andra, att de av allmogen, som trodde förenämnda lösningspris vara för dyrt, skulle vara obetaget att på det förra vanliga sättet genom värdering förvärva skatterättigheten. — Tidigare eller genom kungl. förordningen den 22 september 1756, återupplivad genom § 4 i kungl. förordningen den 24 januari 1790, hade beträffande kronorusthåll skatteköpeskillningen bestämts till allenast sex års kronovärderingsräntor utan någon värdering. Enligt kungl. förordningen den 25 april 1792 bestämdes skatteköpeskillningen för oförmedlade hemman på Visingsö till 6 års jordboksräntor och halva mantalsräntan och för vissa lappmarker sattes densamma jämlikt särskilda därom meddelade föreskrifter ännu lägre. Slutligen har genom kungörelsen angående förändring uti dittills gällande stadganden i avseende å sättet för vinnande av skattemannarätt till hemman och lägenheter av krononatur den 15 december 1848 förordnats, att skattemannarätt icke allenast till kronorusthåll, säterier och bergsmanshemman utan ock till sådana under åborätt upplåtna kronohemman och lägenheter, vilkas åbor av Konungens befallningshavande antoges och som enligt dittills gällande föreskrifter emot till staten ingående avgift kunde till skatte köpas, därefter finge utan föregående värdering eller annan omgång än erläggande av den efter grundräntans kronovärde bestämda köpeskillningen erhållas av den person, som därå innehade lagligen befästad besittningsrätt och prövades vara därtill berättigad. 1848 års författning innehåller därjämte åtskilliga stadganden angående proceduren vid skatteköp m. m. och lämnar jämte 1723 års förordning de nu gällande huvudföreskrifterna om skatteköp.

Av ovan anförda schematiska historik över skatteköpsinstitutet torde framgå, att utvecklingen så gott som oavbrutet gått i den riktningen att så mycket som möjligt underlätta och påskynda realisationen av den kronoegendom, som kunde bliva föremål för skatteköp. Det ursprungliga motivet för kronans skatteförsäljningar har va-

rit statsverkets penningbehov. Detta motiv låg till grund för de skatteförsäljningar som skedde redan före Karl XI:s reduktion, men vilka i sammanhang med nämnda reduktion blevo inställda. Berörda motiv för skatteförsäljningarna kom emellertid så småningom att förblekna vid sidan av en annan redan i de tidigaste skatteköpsförfattningarna framträdande avsikt, nämligen att genom skatteköpen främja landets jordbruk. Grunden för åbons skatteköpsrätt har ansetts vara billigheten att frukten av det nedlagda arbete, som förhöjt jordens värde, borde tillkomma brukaren och hans släkt. Utvecklingen har emellertid gått långt över denna billighetsgrundsats. Frånsett de jämförelsevis fåtaliga fall, då, såsom fallet är, när fastigheten innehas med så kallad benådad besittningsrätt, författningarna lämna möjlighet öppen för skattevärdering och skatteköpeskillingen följaktligen kommer att motsvara verkliga värdet (jfr. regeringsrättens årsbok 1909 nr 37 och 1912 nr 38), får skatteköp numera äga rum allenast mot erläggande av vissa års — tio eller sex års — kronovärderingsräntor. Att detta sistnämnda slag av skatteköp, om icke till formen så åtminstone till innehållet, i själva verket har karaktären av gåva från kronans sida torde vara uppenbart, när man erinrar sig att kronavärdet utgör penningvärdet å de i den ursprungliga grundrätten ingående naturapersedlarna, sådant detta värde bestämdes i ständernas biavsked den 26 juni 1621 samt kungl. mandatet till 1622 års riksdag.

Om sålunda genom skatteköpets egen utveckling till ett slags gåvoinstitut den ursprungliga avsikten att förskaffa statsverket kontanta penningmedel alldeles förfallit, torde det ej heller råda något tvivel om att det andra huvudmotivet för skatteförsäljningarna, nämligen att befämja jordbruksnäringen i landet under nuvarande ekonomiska och samhälleliga förhållanden icke längre äger någon giltighet. För vinnande av ifrågavarande syfte har det allmänna numera till sitt förfogande medel av helt annat och verksammare slag. Förhållandena torde alltså hava utvecklat sig så, att från kronans eller det allmännas synpunkt skatteköpen för det närvarande knappast kunna sägas tjäna något *allmänt* intresse, helst förhållandenas egen natur gör att kronans ifrågavarande i skatteköpets form klädda gåvor till jordbruksnäringen komma att utdelas fullkomligt oberoende av huruvida i det föreliggande fallet gåvan är ändamålsenlig eller icke. Skatteköpsförfattningarnas icke sällan oförutsedda konsekvenser kunna föranleda därtill att ett tilläventyrs fullt författningsenligt skatteköp understundom kan komma att te sig för det allmänna rättsmedvetandet mycket litet tilltalande och innebära klar rättsförlust för kronan. För att tydliggöra detta tillåter sig kungl. kollegium anföra följande exempel från några på kungl. kollegii eller Konungens vederbörande befallningshavandes prövning för det närvarande beroende skatteköpsmål.

1:o) Genom skatteköpebrev den 24 september 1770 försålde kungl. kollegium till understöd för Granviks och Forsviks bruk, förutom andra fastigheter, kronohemmanet $\frac{1}{8}$ mantal Svärtebäcken nr 1 i Undenäs socken med förbehåll att åborna å hemmanet skulle, så länge de fullgjorde sina skyldigheter till följd av nådiga breven den 16 augusti 1731 och den 23 september 1747, bliva odrivna vid hemmansbruket. Hemmanet upptogs därefter i jordeböckerna under skattetitel.

Sedan bruksägaren M. F. Wærn till inköp för kronans räkning erbjudit större delen av honom tillhöriga bruksegendomen Granvik, däribland Granvikens masugn och förenämnda skattehemman $\frac{1}{8}$ mantal Svärtebäcken, samt frågan om berörda inköp

blivit av domänstyrelsen i underdånig skrivelse den 17 maj 1890 överlämnad till Kungl. Maj:ts prövning, varvid upplysning meddelats, bland annat, att hemmanet Svärtebäcken innehades med åborätt av två brukare, bemyndigades enligt nådigt brev den 30 maj 1890 Konungens befallningshavande i Skaraborgs län att för kronans räkning inköpa de salubjudna fastigheterna, vilka skulle såsom kronopark omhändertagas av skogsförvaltningen. Det sålunda föreskrivna köpet avslöts genom köpebrev den 23 augusti 1890 och den 18 mars 1891 erhöll kronan lagfart å fastigheterna, däribland Granvikens masugn och ifrågavarande $\frac{1}{8}$ mantal Svärtebäcken. Hemmanet omfördes därefter i jordeboken till krono under allmän disposition och utgör numera del av kronopark.

Hos Kungl. Maj:t anhöllo därefter Johannes Johansson och hans hustru Brita Lisa Jansdotter i en den 10 juni 1907 dagtecknad ansökning att som hemmanet Svärtebäcken nr 1 av kronan inköpts och hemanets natur enligt sökandenas förmening förändrats så, att åborna, från att förut hava varit skatteåbor, blivit kronoåbor, sökandena måtte få till skatte lösa den del eller $\frac{1}{16}$ mantal av hemmanet, som sökandena innehade under åborätt. — Över makarna Johanssons ansökning hördes, bland andra, kungl. kollegium och justitiekanslersämbetet. Kungl. kollegium anförde därvid i underdånigt utlåtande den 26 november 1908 (dåvarande presidenten Munthe samt dåvarande kammarråden, undertecknad generaldirektör Nehrman och numera justitierådet Dyberg) att därest sökandena vore att anse såsom laga åbor å hemansdelen — vilket kungl. kollegium emellertid icke funne vara i ärendet till fullo ådagalagt — desamma vore efter kungl. kollegii förmenande berättigade att skatteköpa densamma. Då emellertid frågan härom icke hörde under Kungl. Maj:ts omedelbara avgörande, utan borde av Konungens befallningshavande i första hand prövas, hemställde kollegium, att sökandena måtte hänvisas att å ort, som vederborde, göra den framställning i ämnet, vartill de ansågo sig befogade. Genom nådigt beslut den 27 maj 1909 förklarade Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med vad kungl. kollegium hemställt, att makarna Johanssons ansökning icke kunde i den ordning densamma till Kungl. Maj:t ankommit bliva föremål för prövning. — I särskilda till Konungens befallningshavande i Skaraborgs län ingivna skrifter anhöll nu makarna Johanssons son, sjökaptenen Karl Johan Johansson i Sörbacka dels att skatteköpeskillning måtte uträknas, på det sökanden måtte bliva satt i tillfälle förvärva hemmansdelen $\frac{1}{16}$ mantal Svärtebäcken genom skatteköp och dels att bliva antagen till åbo å hemmansdelen. Genom resolution den 23 april 1914 i anledning av ansökningen om uträkning av skatteköpeskillningen m. m. fann Konungens befallningshavande ansökningen icke kunna bifallas, enär sökanden icke styrkt sig hava på de i kungl. kollegii kungörelse den 29 februari 1808 stadgade grunder erhållit åborätt till den ifrågakomna hemmansdelen. På ansökningen om inrymning i åborätten resolverade Konungens befallningshavande den 7 november 1917 att, enär sökanden icke gittat förete handling, varmed han velat styrka sin behörighet att söka åborätt till hemmansdelen, funne Konungens befallningshavande, som icke hade åt sig uppdraget att meddela åborätt till annan kronans jord än den under enskild disposition i jordeböckerna för länet upptagna, ansökningen icke kunna bifallas. Över Konungens befallningshavandes båda nu omförmälda resolutioner har Johansson hos kungl. kollegium anfört särskilda besvär, vilka emellertid ännu äro på kungl. kollegii prövning beroende.

2:o) Genom skatteköpebrev den 24 november 1760 sålde kungl. kollegium till dåvarande ägaren av Rasjö masugn kronohemmanet $\frac{5}{8}$ mantal Måshult Norrgård nr 1 i Bondstorps socken för en köpeskilling av 300 daler silvermynt. Hemmanet uppläts till masugnens drift och understöd och skulle enligt skatteköpebrevet åborna å hemmanet, så länge de fullgjorde sin skyldighet, till följd av nådiga breven till kammar- och bergskollegierna den 16 augusti 1731 och den 23 september 1747, bliva vid hemmansbruket odrivna. — Sedan kungl. kollegium uppdragit åt sitt advokatfiskalsämbete att mot vederbörande vidtaga åtgärder för hemmanets återgång till kronan och ämbetet i stämning å hemmanets dåvarande innehavare friherre Erik Leijonhufvud å Nissafors yrkat, att som driften vid Rasjö masugn sedan år 1895 varit nedlagd men uppehållandet av masugnens drift vore ett villkor för tillgodonjutandet av skatterättigheten till hemmanet samt åborätten och skattemannarätten icke varit eller vore förenade, Leijonhufvud måtte förpliktas att till kronan genast avträda hemmanet och förklaras förlustig all rätt till detsamma, fann vid den slutliga prövningen av denna talan Kungl. Maj:t genom dom den 25 juni 1915 lagligt att förklara Leijonhufvud förlustig skatterättigheten till omförmälda $\frac{5}{8}$ mantal Måshult Norrgård nr 1 samt förplikta honom att fardagen den 14 mars 1916 till kronan avträda hemmanet, dock att Leijonhufvud skulle äga återfå den för detsamma erlagda skatteköpeskilling. — Nuvarande åbor å detta hemman anhöllo därefter hos Konungens befallningshavande i Jönköpings län att få skatteköpa detsamma. Genom resolution den 20 maj 1916 avslog Konungens befallningshavande ansökningen, enär åborna ej styrkt sig äga befastad besittningsrätt till hemmanet. Sedan åborna därefter hos kungl. kollegium anfört besvär över Konungens befallningshavandes omförmälda resolution men sedermera återkallat besvären, hava de nu hos Konungens befallningshavande sökt inrymning i åborätten. I anledning av denna ansökning, som ännu är beroende på Konungens befallningshavandes prövning, har Konungens befallningshavande hos kungl. kollegium under år 1918 gjort framställning om hemmanets omföring i jordeboken från skatte till krono under enskild disposition. Kungl. kollegium har ännu icke meddelat beslut i anledning av berörda framställning.

Värdet av den å hemmanet växande skogen har beräknats till omkring 300,000 kronor.

3:o) Genom skatteköpebrev den 24 oktober 1751 försålde kungl. kollegium till Orrefors bruks understöd, förutom andra, hemmanen $\frac{1}{4}$ mantal Yttratorp nr 1 och $\frac{1}{4}$ mantal Nygård nr 1 i Hälleberga socken. I skatteköpebrevet fanns förbehåll intaget, att åborna å hemmanen skulle, så länge de sin skyldighet fullgjorde till följd av nådiga breven till kammar- och bergskollegierna den 16 augusti 1731 och den 23 september 1747, bliva vid hemmansbruket odrivna. — Sedan järnbruksdriften vid Orrefors bruk blivit nedlagd och i anledning därav återvinningstalan anställt från kronans sida beträffande nu ifrågavarande hemman, prövade Kungl. Maj:t genom dom den 2 februari 1916 lagligt att förklara hemmanens dåvarande innehavare Orrefors bruks aktiebolag förlustig skatterättigheten till hemmanen samt förplikta bolaget att fardagen den 14 mars 1916 till kronan avträda desamma; dock att bolaget ägde återfå för hemmanen erlagd skatteköpeskilling. — Rättegång mellan kronan och bolaget angående ersättning för avverkad skog å hemmanen pågår för närvarande. — Beträffande $\frac{1}{4}$ mantal Nygård nr 1 har kungl. kollegium inhämtat, att V. A. Jakobs-

son år 1916 hos Konungens befallningshavande i Kronobergs län sökt inrymning såsom åbo, men synes denna ansökning ännu icke vara av Konungens befallningshavande slutligen prövad. — Vidkommande hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Yttratorp nr 1 har inhämtats, att å detsamma finnes av Konungens befallningshavande inrymda åbor. En åbo, innehavare av $\frac{1}{8}$ mantal, har hos Konungens befallningshavande anhållit om skatteköp av denna hemmansdel. Konungens befallningshavande har uträknat skatteköpeskillingen till 16 kronor 52 öre och anhållit om kungl. kollegii granskning av uträkningen. Kungl. kollegium har i anledning av denna Konungens befallningshavandes framställning ännu icke meddelat beslut.

Skogen till ifrågavarande hemman, vilken ligger i samfällighet med åtskilliga andra hemman, har 1916 värderats till 25,000 kronor.

Utan att föregripa den slutliga prövningen av ovan omförmälda skatteköpsärenden anser kungl. kollegium i varje fall framgå av redogörelsen för desamma, att nu gällande mer eller mindre föråldrade bestämmelser rörande skatteköp lätt kunna försätta kronan i situationen att utan rimligt vederlag bliva avhänd sin fasta egendom under omständigheter, som näppeligen stå i god överensstämmelse med modern rättsuppfattning. Kungl. kollegium anser därför en revision av dessa bestämmelser önskvärd och lämplig. För att denna revision emellertid icke fullständigt skall förelä sitt ändamål, torde ock vara nödvändigt att under tiden för denna revision skatteköpsrätten suspenderas.

Fråga uppstår emellertid huruvida en sådan revision av skatteköpsförfattningarna och en i samband därmed eventuellt beslutad temporär suspension av skatteköpsrätten kan genomföras utan kränkning av bestående rätt. Kungl. kollegium håller före att en invändning av denna innebörd icke är berättigad. Skatteköpsrätten grundar icke något realisabelt rättsanspråk mot kronan. Försök att i domstolsväg få påstådda rättigheter till skatteköp prövade hava ständigt avvisats. Närmare sett innebära skatteköpsförfattningarna icke något annat än utfästelser från kronans sida att under givna förutsättningar och på särskilt angivna villkor sälja fast egendom. Formföreskriften i 1 kap. 2 § jordabalken har av domstolarna tolkats och tolkas så strängt, att en skriftlig utfästelse att framdeles sälja fast egendom icke ansetts kunna stödja ett eventuellt skadeståndsanspråk än mindre läggas till grund för något sakrättsligt anspråk på den fastighet utfästelsen avsett. Icke heller lärers från billighetssynpunkt kunna med fog framställas några invändningar mot att från kronans sida göras inskränkningar eller modifikationer i nu ifrågavarande utfästelser att under givna förutsättningar skattesälja fast egendom. Dessa utfästelser äro nämligen tillkomna under tider av helt andra samhälleliga och ekonomiska förhållanden än de nuvarande. Ändringar i eller upphävande av gällande bestämmelser om skatteköp lära icke få anses mera stridande mot billighet än ett tryggande av varje annan utfästelse, som icke inom rimlig tidrymd kommit att fullbordas genom ett rättsligt bindande avtal. I detta sammanhang får kungl. kollegium ock erinra, att bestämmelsen i 77 § regeeringsformen av innehåll att odlingar eller odlingsbar mark å kronoskogarna må i vanlig ordning efter nuvarande eller framdeles blivande författningar kunna till skatte försäljas, icke lärers vara så att förstå, som skulle därmed någon grundlagsfäst rätt att skatteköpa vara tillförsäkrad dem, vilka innehava kronoegendom, varå sådant köp kan äga rum. Stadgandet torde allenast avse ett undantag från de i paragrafens

första del givna ovillkorliga konstitutionella föreskrifterna angående förvaltningen av kronans fasta egendom.

På grund av det anförda får kungl. kollegium, som vad angår skatteköp i den ordning kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna utfärdade författningar föreskriva åberopar sitt denna dag till utskottet avgivna yttrande angående giltigheten av visst vid rekognitionsskogars försäljande till skatte gjort förbehåll¹, alltså såsom sin mening uttala att en revision av gällande bestämmelser om skatteköp är önskelig samt att en sådan revision jämte en eventuell suspension tillsvidare av rättigheten att skatteköpa kan genomföras utan att kränka bestående rättigheter eller billighetens krav.

Vad beträffar slutligen rättigheten att genom så kallad skatteomföring förvärva äganderätten till viss kronoegendom är denna rätt allenast begränsad till krononybyggen i de norrländska länen. Skatteomföringsinstitutet grundar sig på det förhållande, att sedan staten för odling och bebyggande upplåtit jord i dessa län åt hugade nybyggare med skyldighet för dem att på föreskrivet sätt odla och bebygga den upplåtna jorden, det ansetts billigt och lämpligt att nybyggaren efter odlings- och nybyggnadsskyldigheternas fullgörande fått äganderätten till nybygget åt sig upplåten. Då i förevarande fall sålunda kan sägas föreligga ett mellan staten och nybyggaren ingånget avtal av visst innehåll och nybyggaren i regel fullgjort åtminstone något av honom enligt avtalet åliggande prestandum, anser kollegium att inskränkningar eller förändringar i nybyggarens rätt att erhålla skatteomföring icke kunna med iakttagande av vid lagstiftning gängse hänsyn till bestående rättigheter genomföras.

Då för framtiden nya upplåtelser av krononybyggen näppeligen kunna tänkas förekomma i avsevärdare antal torde förändrade villkor vid dessa upplåtelser i nu berörda avseende knappast bliva av någon praktisk betydelse. Remissakten överlämnas härmed.

Stockholm den 17 april 1919.

Hj. Nehrman.

Casten von Otter.

A. W. Dufwa.

P. R. Bergström.

Åxel Klockhoff,
föredragande.

B. Kjerrman.

¹ Se ovan bilaga A.